

Наталія Вічалковська

ПЕДАГОГІЧНА ПСИХОЛОГІЯ

*методичні рекомендації
до проведення практичних занять
та організації самостійної роботи студентів*

Луцьк – 2018р.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ
СХІДНОЄВРОПЕЙСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ
ФАКУЛЬТЕТ ПСИХОЛОГІЇ ТА СОЦІОЛОГІЇ
КАФЕДРА ПЕДАГОГІЧНОЇ ТА ВІКОВОЇ ПСИХОЛОГІЇ

„ЗАТВЕРДЖУЮ”
Проректор з науково-педагогічної і
навчальної роботи та рекрутації
проф.Гаврилюк С.В.
Протокол № 2 від 17 жовтня 2018р.

ПЕДАГОГІЧНА ПСИХОЛОГІЯ

*методичні рекомендації
до проведення практичних занять
та організації самостійної роботи студентів*

Луцьк
Вежа-Друк
2018

УДК 159.922.7:371.214.114

Рекомендовано до друку науково-методичною радою Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки (протокол № 2 від 17 жовтня 2018) та схвалена науково-методичною комісією факультету психології (протокол № 2 від 19 вересня 2018р.).

Рецензенти

О.І.Остапівський – кандидат психологічних наук, доцент кафедри педагогіки і психології Волинського інституту післядипломної освіти

О.М.Хлівна - кандидат психологічних наук, доцент кафедри практичної психології та безпеки життєдіяльності

Н.К. Вічалковська

Н. 15 «Педагогічна психологія»: методичні рекомендації до самостійної роботи студентів /
Н.Вічалковська.- Луцьк : Вежа-Друк, 2018.- 64 с.

Методичні рекомендації /до самостійної роботи студентів з курсу «Педагогічна психологія» призначені для студентів денної та заочної форм навчання. Методичні рекомендації містять пояснювальну записку, організацію та форми самостійної роботи студентів, рекомендації до самостійної роботи, вказівки до виконання контрольної роботи, теми контрольних робіт, питання до самоконтролю, критерії оцінювання знань студентів та список літератури.

УДК 159.922.7:371.214.114

Вічалковська Н.К.,2018
Східноєвропейський національний
університет імені Лесі Українки,2018

Передмова

Курс педагогічної психології займає чільне місце в системі підготовки шкільних психологів та вчителів.

Основна **мета курсу** – розкриття психологічних закономірностей та механізмів навчально-виховного процесу.

Структура і зміст курсу спрямовані на озброєння студентів знаннями про закономірності процесу навчання і виховання, вміннями самостійно визначати потенційні можливості особистості, діяльності; формування у студентів цілісних уявлень про структуру педагогічної діяльності, стилі педагогічного спілкування, механізми навчання, виховання, учіння; виявлення особливостей традиційних та новітніх технологій навчання, виховання та розвитку, шляхів самоусвідомлення та самовдосконалення педагога.

Програма дисципліни складається з чотирьох змістових модулів:

1. Загальні засади педагогічної психології.
2. Психологія навчання.
3. Психологія виховання.
4. Психологія педагогічної діяльності і особистості вчителя.

Вимоги до знань та умінь студентів:

У результаті вивчення навчальної дисципліни «Педагогічна психологія» студенти повинні знати:

- предмет і завдання педагогічної психології;
- методологічні принципи та методи педагогічної психології;
- психологічні основи навчально-виховного процесу;
- психологічні умови становлення професійної компетентності та розвитку педагогічних здібностей вчителя;
- специфіку, функції, стилі педагогічного спілкування;
- психологічні основи педагогічної оцінки.

Уміти: організувати дослідження педагогічного процесу відповідно до методологічних засад; застосовувати адекватні методи дослідження навчально-виховного процесу; аналізувати психологічні умови, вікові особливості розвитку дитини в освітньому процесі; діагностувати рівень та якість засвоєння навчального матеріалу; діагностувати рівень вихованості школярів; здійснювати психологічний аналіз поведінкових проявів учнів; складати психолого-педагогічну характеристику учня;

- аналізувати психологічні умови ефективності педагогічного спілкування, стилів педагогічної діяльності.

СТРУКТУРА ЗАЛКОВИХ КРЕДИТІВ ДИСЦИПЛІНИ „ПЕДАГОГІЧНА
ПСИХОЛОГІЯ”

НАЗВА ТЕМИ	КІЛЬКІСТЬ ГОДИН, ВІДВЕДЕНИХ НА		
	ЛЕКЦІЇ	СЕМІНАРСЬКІ (ПРАКТИЧНІ) ЗАНЯТТЯ	САМОСТІЙНУ РОБОТУ
Змістовий модуль I. Вступ до педагогічної психології			
Тема 1. Предмет та завдання педагогічної психології.	2/2	2	6/11
Змістовий модуль II. Психологія навчання			
Тема 2. Психологія навчання як розділ педагогічної психології.	2	-	6/11
Тема 3. Психологія типів і видів навчання.	6/2	2	7/11
Тема 4. Психологія учіння	4	2	7/11
Змістовий модуль III. Психологія виховання			
Тема 5. Психологія виховання як розділ педагогічної психології.	2/2	2	6/11
Тема 6. Психологічний зміст управління вихованням.	6	2	7/12
Змістовий модуль 4. Психологія педагогічної діяльності і особистості вчителя.			
ТЕМА 7. ПСИХОЛОГІЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.	6/2	2	7/11
Тема 8. Психологія особистості вчителя.	4/2	2	6/11
Тема 9. Психологія педагогічного спілкування.	2	2	6/11
Разом за семестр	34/10	16	58/100

Семінарське заняття - це форма навчального заняття, на якій викладач організовує дискусію навколо попередньо визначених тем, до яких студенти готують тези виступів на підставі індивідуально виконаних завдань (рефератів). Воно проводиться в аудиторії або в навчальному кабінеті з однією академічною групою.

Семінарське заняття — одна з найважливіших і конструктивних форм навчального процесу. На семінарі студенти перевіряють, поглиблюють та закріплюють знання з курсу, аналізують практику. Оволодівають основами процесів. Семінарське заняття складається з трьох основних етапів:

- 1) підготовка до семінару;
- 2) проведення семінару;
- 3) робота зі студентами після семінарського заняття.

Різновиди семінарських занять

Семінарські заняття з теоретичних дисциплін: семінар; колоквіум - залік з окремих тем або розділів; практично - семінарські заняття; практикум.

1. Семінарське заняття з теоретичної дисципліни виконує такі функції:

- поглиблення та деталізація матеріалу, який вивчався на лекції чи самостійно;
- контроль викладача за знаннями групи та з'ясування рівня навчальної діяльності студента (особливий вид семінару - колоквіум, тобто семінар-залік з окремих тем чи розділів).

Особливості семінарського заняття:

- студентіві попередньо пропонуються запитання з теми, перелік самостійних завдань (мікрореферати, проблемні ситуації, методичні розробки або їх фрагменти, конспектування літератури тощо);
- студенти, як правило, відповідають за бажанням, а в разі не підготовленості всієї групи - дається змога попрацювати 10-15 хв. з конспектом або літературою.

Хід семінару та його структура:

Вступ: мотивація навчання, активізація опорних знань.

Оголошення теми і мети, порядку проведення.

Поступовий розгляд намічених питань у вигляді виступів, обговорення, рецензій, відповідей, доповнень до них.

Підведення викладачем або сильним студентом загального підсумку заняття.

Видача завдання, мотивація навчальної діяльності на майбутні заняття.

2. Семінарсько-практичне заняття (близьке до комбінованого заняття) виконує три функції:

- поглиблювальну;
- контрольну;
- методико-практичну.

Будується це заняття як і семінар, але має практичну частину, яка здебільшого містить виконання конкретного завдання (рольова гра, розв'язання проблемних ситуацій, практичні розрахунки тощо). Ці види діяльності є підтвердженням теоретичної роботи над матеріалом, переростанням знань в уміння, які визначені в робочій програмі відповідної дисципліни.

3. Практикум - практичний різновид семінару (лабораторної роботи), де формуються: навички розумового і практичного характеру; вміння проводити досліди, робити точні розрахунки, обчислення та креслення до них; проведення спостережень.

Підготовка до семінарського заняття починається з визначення кафедрою тем семінарських занять на весь курс. Ці теми скоординуються з темами лекцій, співбесід та темами, що повинні самостійно опрацьовуватися студентами і входять до робочої програми курсу. На семінарських заняттях робиться акцент на основних проблемах навчального курсу. На семінарському занятті необхідно забезпечити безперервну роботу студентів, яка повинна виражатися:

- 1) у виступах студентів без повторів попередньо сказаного;
- 2) у запитаннях до слухачів;
- 3) у репліках по суті і т. д.

У кінці семінару викладач виступає з висновком, у якому оцінює роботу студентів у ході заняття, характеризує реферати і ставить за них оцінки, а також оцінює виступи студентів. Потім викладач зупиняється на всіх питаннях, в яких: були висловлені неточні чи правильні положення, на недостатньо висвітлених, або роз'яснює дискусійні питання, дає завдання і поради щодо подальшого вивчення недостатньо засвоєних питань, розкриває основні перспективи наукової розробки проблем, що обговорювались.

На кожному семінарському занятті викладач оцінює підготовлені студентами реферати, їх виступи, активність у дискусії, вміння формулювати та відстоювати свою позицію тощо. Оцінки, одержані студентом на семінарах, враховуються при виставленні підсумкової оцінки з даної дисципліни. Викладач в обов'язковому порядку проводить індивідуальні бесіди зі студентами, які пропустили семінарське заняття, перевіряє знання матеріалу з тем, які закріплювались на семінарі.

В процесі вивчення курсу педагогічної психології використовуються як традиційні, так і нетрадиційні семінарські заняття (проблемні з використанням групової дискусії, семінар – тренінг та ін.).

Модуль 1. Тема 1. Предмет та завдання педагогічної психології.

1. Предмет, мета, завдання та структура педагогічної психології.
2. Класифікація та особливості застосування методів педагогічної психології.
3. Місце педагогічної психології в системі наук.
4. Психолого-педагогічна характеристика як синтетичний метод дослідження особистості. Вимоги та схема складання.

Індивідуальні творчі завдання:

1. Сучасні теорії та концепції педагогічної психології.
 2. Внесок педології у розвиток педагогічної психології.
 3. Огляд психолого-педагогічної преси.
- «Робота в парах». Складання психолого-педагогічної характеристики.

Література:

1. Абрамова Г.С. Возрастная психология. - М., 2001.
2. Асеев В.Г. Возрастная психология. - Иркутск, 1989.
3. Бех. І. Д. Виховання особистості. – К.: Либідь, - 2006. – 272 с.
4. Видра О.Г. Вікова та педагогічна психологія.-К.:Центр учбової літератури,2011.- 112с.
5. Вікова психологія І За ред. Г.С. Костюка. - К, 1986.
6. Вікова та педагогічна психологія І За ред. О.В. Скрипченка, Л.В. Долинської, З.В. Огороднійчук та ін. - К, 2001.
7. Власова О.І. Педагогічна психологія. - К, 2001.
8. Лисянська Т.М. Педагогічна психологія: Навч. посібн.- К.: Каравблла, 2009. – С. 8-10.
9. Столяренко Л.Д. Педагогическая психология. - Ростов н/Д, 2003.
10. Савчин М.В. Педагогічна психологія. – Київ. – Академвидав, 2007 – 424 с.
11. Степанов О.М. Педагогічна психологія: Навч. посібн.– К.:Академвидав, 2011 – 402с.
12. Хрестоматія по возрастной и педагогической психологии / Под ред. И.И. Ильева, В.Я. Ляудис. - М., 1981.

Перше семінарське заняття спрямоване на узагальнення та систематизацію знань студентів предмету, завдань, методів та сучасних напрямів розвитку педагогічної психології. Для закріплення знань студентів доцільно використовувати розв'язування тестових та практичних завдань з практикуму [25]. З метою активізації пізнавальної діяльності студентів та формування навичок самоосвіти пропонується здійснити огляд науково-педагогічної преси та організація «Роботи в парах». Дана інтерактивна технологія передбачає об'єднання студентів у пари, які працюють над складанням психолого-педагогічної характеристики учня початкової школи (схема характеристики подається викладачем). По закінченні здійснюється аналіз та оцінка найглибшої характеристики.

Тестові завдання:

- 1) Педагогічна психологія вивчає:
 - а) закономірності розвитку психіки дитини в процесі навчальної діяльності;
 - б) закономірності становлення і розвитку особистості в системі соціальних інститутів навчання і виховання;

- в)структуру і закономірності перебігу процесу учіння;
 г)феномени і закономірності розвитку психіки учнів.
- 2.У чому полягає сутність педології:
- а) тестова психодіагностика;
 б)розвивальне навчання;
 в)комплексне вивчення дитини,на основі вимірів якого визначають особливості поведінки дитини з метою діагностики її розвитку.
- 3.Аналіз продуктів діяльності це:
- а)зароблені учнем бали;
 б)твори, малюнки, контрольні роботи;
 в)розумові дії, якості особистості;
 г)знання, бажання , цілі.
- 4.Які з тестів використовують у педагогічній психології?
- а)тести здібностей;
 б)тести умінь і навичок;
 в)проективні тести;
 г)фізичні тести.
- 5.Метод бесіди дає змогу вивчити:
- а)інтереси , бажання , наміри учнів;
 б)розумові здібності;
 в)домінування;
 г)знання, вміння, навички.
6. Як методи дослідження педагогічна психологія використовує:
- а)методи педагогіки;
 б)методи загальної психології;
 в)навчальний експеримент;
 г)навчальний і формувальний експеримент у сукупності з методами загальної психології.

Тема 2. Психологія типів і видів навчання

1. Психологія навчання, її завдання.
2. Структура та механізми навчання.
3. Розвивальне навчання, його принципи.
4. Особистісно-орієнтоване навчання, його мета та принципи.
5. Психологічне обґрунтування проблемного навчання.
6. Теорія поетапного формування розумових дій.

Питання для контролю:

1. Що є предметом психології навчання?
2. Які прикладні завдання психології навчання?
3. Які структурні компоненти навчання?
4. Які механізми навчання? Поясніть сутність таких механізмів навчання як зворотній зв'язок та рефлексія.
5. В чому суть розвивального навчання?
6. Які принципи розвивального навчання?

Проблемно-творчі запитання і завдання:

1. За яких обставин навчання виступає умовою розвитку?
2. Які основні лінії психічного розвитку дитини в умовах шкільного навчання?
3. Поясніть різницю між навчальними завданнями і конкретним завданням.
4. Які вимоги до навчального завдання?
5. Аналіз визначення поняття «навчання» у психолого-педагогічній літературі [8, 50-52].
6. Складіть порівняльну таблицю особистісно орієнтованого і традиційного навчання.

Групова дискусія «Порівняльний аналіз інноваційних концепцій навчання», мета якої дослідити теоретичну і практичну значущість кожної концепції. Студенти готуючись до дискусії опрацьовують роботи представників основних концепцій та матеріали періодики. На занятті студенти діляться на підгрупи, кожна з яких захищає погляди обраної нею концепції. У ході дискусії потрібно сформулювати відповіді на питання:

-У чому суть кожної з концепцій?

А) теорії змістового узагальнення В.в.Давидова

Б) теорії поетапного формування розумових дій П.Я.Гальперіна

В) біхевіористичних теорій навчання, програмованого навчання

Г) концепції розвивального навчання

Д) теорії особистісно орієнтованого навчання.

-Що позитивного в кожній концепції?

-У чому виявляються основні суперечності між поданими концепціями?

-Як оцінити практичну значущість кожної з теорій навчання?

Підсумки та оцінка роботи студентів.

Теми доповідей і рефератів:

1. Психологічні механізми інтерактивного навчання.
2. Проектні технології як засіб стимулювання творчих здібностей учнів.
3. Можливості використання дистанційного навчання в системі освіти.
4. Теорія навчальної діяльності Д.Б. Ельконіна.

Література:

1. Абрамова Г.С. Возрастная психология. - М., 2001.
2. Асеев В.Г. Возрастная психология. - Иркутск, 1989.
3. Бех. І. Д. Виховання особистості. – К.: Либідь, - 2006. – 272 с.
4. Видра О.Г. Вікова та педагогічна психологія.-К.: Центр учбової літератури, 2011.- 112с.
5. Вікова психологія І За ред. Г.С. Костюка. - К, 1986.
6. Вікова та педагогічна психологія І За ред. О.В. Скрипченка, Л.В. Долинської, З.В. Огороднійчук та ін. - К, 2001.
7. Власова О.І. Педагогічна психологія. - К, 2001.
8. Лисянська Т.М. Педагогічна психологія: Навч. посібн.- К.: Каравблла, 2009. – С. 8-10.
9. Столяренко Л.Д. Педагогическая психология. - Ростов н/Д, 2003.
10. Савчин М.В. Педагогічна психологія. – Київ. – Академвидав, 2007 – 424 с.
11. Степанов О.М. Педагогічна психологія: Навч. посібн.– К.: Академвидав, 2011 – 402с.

12. Хрестоматія по возрастной и педагогической психологии / Под ред. И.И. Ильцова, В.Я. Лядис. - М., 1981.

Дане семінарське заняття поглиблює та систематизує знання студентів про структуру та механізми навчання, типи та види навчання. Для активізації пізнавальної діяльності організовується **групово дискусія**: «Порівняльний аналіз інноваційних концепцій навчання». Мета дискусії — виявити відмінності в розумінні питання і в товариській суперечці встановити істину, прийти до спільної думки. Дискусії можуть бути вільними та керованими. Дискусія є доцільною й ефективною тоді, коли вона виникає на базі знань учасників з теми, яка розглядається.

Завдання дискусії:

1. Поглиблювати знання слухачів з теми, яка розглядається.
2. Виявляти заплутані питання.
3. Розвивати вміння учасників аргументовано обстоювати свою думку, вміння уважно та зважено вислуховувати думки опонентів.
4. Формувати й розвивати культуру обговорення спірних питань.

Важливим є дотримання правил проведення дискусій. Підсумовуючи заняття, проведене методом дискусії, викладач:

1. Ще раз наголошує на важливості мети заняття, поставленої перед студентами.
2. Виконує загальну оцінку роботи груп та їхніх лідерів.
3. Оцінює загальну дискусію, називаючи найактивніших учасників, що зробили важливий внесок у розв'язання проблеми.
4. Виставляє оцінки найактивнішим студентам.

Тема 3. Психологія учіння

1. Структурні компоненти учіння та вікова динаміка їх формування.
2. Формування позитивної мотивації учіння
3. Вміння вчитись самостійно як інтегральна якість особистості
5. Поняття навчальності та її структура, типи навчальності
3. Неуспішність учнів та її причини і попередження.

Питання для контролю:

1. Яка структура учіння?
2. Які основні групи мотивів учіння?
3. Які особливості мотивації учіння молодших школярів?
4. Які основні способи формування позитивної мотивації учіння?
5. Яка структура навчальності?
6. Які типи навчальності?

Проблемно-творчі запитання і завдання:

1. Поясніть відмінність учіння і навчання
2. Складіть алгоритм формування виконавських навчальних дій
3. Які психолого-педагогічні умови ефективного засвоєння знань?
4. Які психологічні умови формування дій самоконтролю і самооцінки учнів у навчанні?
5. Який існує взаємозв'язок між навченістю і навчальністю?
6. Сформулюйте основний психологічний критерій індивідуалізації навчання.

7. Презентація методик дослідження мотивації учіння школярів різного віку.
4. Подолання й корекція низької результативності в учінні.
5. Огляд психолого-педагогічної періодики з проблем шкільного невстигання.

Теми доповідей і рефератів:

1. Рівні та показники сформованості навчальної діяльності
 1. Формування навчальної діяльності молодшого школяра
 2. Показники сформованості навчальної діяльності
 3. Вікова динаміка процесу учіння
 4. Основні етапи формування наукових понять
 5. Процес засвоєння як зміст навчальної діяльності учнів

Література:

1. Абрамова Г.С. Возрастная психология. - М., 2001.
2. Асеев В.Г. Возрастная психология. - Иркутск, 1989.
3. Бех. І. Д. Виховання особистості. – К.: Либідь, - 2006. – 272 с.
4. Видра О.Г. Вікова та педагогічна психологія.- К.: Центр учбової літератури, 2011.- 112с.
5. Вікова психологія І За ред. Г.С. Костюка. - К, 1986.
6. Вікова та педагогічна психологія І За ред. О.В. Скрипченка, Л.В. Долинської, З.В. Огороднійчук та ін. - К, 2001.
7. Власова О.І. Педагогічна психологія. - К, 2001.
8. Столяренко Л.Д. Педагогическая психология. - Ростов н/Д, 2003.
9. Савчин М.В. Педагогічна психологія. – Київ. – Академвидав, 2007 – 424 с.
10. Степанов О.М. Педагогічна психологія: Навч. посібн.– К.:Академвидав, 2011 – 402с.

З метою закріплення знань, на даному семінарському занятті доцільно використовувати фронтальні, групові та індивідуальні практичні завдання: презентація методик дослідження мотивації учіння школярів різного віку; виділення психолого-педагогічних умов ефективного засвоєння знань; складання алгоритмів формування виконавських навчальних дій; визначення психологічних умов формування дій самоконтролю і самооцінки учнів у навчанні; виділення психологічних критеріїв індивідуалізації навчання; здійснення огляду психолого-педагогічної періодики з проблем шкільного невстигання. По закінченню практичних завдань здійснюється аналіз та оцінка виконаних робіт.

Модуль 3. Тема 4. Психологія виховання

1. Виховання як процес формування цілісної особистості.
2. Класифікація виховних впливів
3. Переконання, психологічні умови його застосування
4. Навіювання, його види, умови ефективності
5. Психологічне обґрунтування заохочень і покарань
6. Психологічне обґрунтування прикладу у вихованні

Питання для контролю:

1. Назвіть види виховних впливів
2. Які психологічні умови ефективності переконання?
3. Які психологічні умови ефективності навіювання?
4. За яких психологічних умов буде ефективним заохочення

5. Які почуття викликає покарання?
6. Яка роль прикладу у вихованні?

Проблемно-творчі запитання і завдання:

1. Чому в доборі методів виховання педагог має враховувати індивідуальність учня?
2. З якого віку є доцільним використання методу переконування?
3. В яких випадках навчання може мати негативний результат?
4. Розв'яжіть задачу:

Задача. Відомий американський лікар Бенджамін Спок розповідав російському педагогу Юрію Азарову, що його мати, маючи п'ятьох дітей, була надзвичайно суворою з ними, однак виховала прекрасних людей і громадян. Ставши батьком, доктор Спок вирішив виховувати своїх дітей по-іншому, а саме на засадах свободи, відкритої любові до дітей, дружби та співробітництва з ними. І також виховав не менш прекрасних людей і громадян.

Значить, авторитарна і гуманна системи виховання рівноцінні? Визначіть і обґрунтуйте свою позицію.

Задача. У сім'ї Сергійка високо підносять культ навчання. Хлопчика уже з 5 років готували до занять у школі. За оцінкою учителів Сергійко кмітливий, добре розвинена увага (як для першокласника), вчиться із захопленням. На уроках праці має відмінні оцінки. Але вкрай негативно ставиться до самообслуговуючої праці, не любить фізичної праці, дома не виконує і не хоче виконувати ніяких обов'язків.

Які помилки допущені у трудовому вихованні Сергійка?

Які методи виховання можна рекомендувати батькам?

Задача. А.С. Макаренко писав: «Насправді головні основи виховання закладаються до п'яти років, і те, що все зробили до п'яти років, - це 90 % усього виховного процесу, а далі виховання людини триває, обробка людини триває, але загалом ви починаєте вкушати ягоди, а цвіт, який ви доглядали, був до п'яти років».

Як ви розумієте дану думку?

Теми доповідей і рефератів:

1. Чинники ефективності виховного процесу
2. Вікові аспекти виховання і життєвий шлях особистості.
3. Індивідуальний підхід у процесі виховання особистості.

Література:

1. Абрамова Г.С. Возрастная психология. - М., 2001.
2. Асеев В.Г. Возрастная психология. - Иркутск, 1989.
3. Бех. І. Д. Виховання особистості. - К.: Либідь, - 2006. - 272 с.
4. Видра О.Г. Вікова та педагогічна психологія. - К.: Центр учбової літератури, 2011. - 112с.
5. Вікова психологія I За ред. Г.С. Костюка. - К, 1986.
6. Вікова та педагогічна психологія I За ред. О.В. Скрипченка, Л.В. Долинської, З.В. Огороднійчук та ін. - К, 2001.
7. Власова О.І. Педагогічна психологія. - К, 2001.
8. Столяренко Л.Д. Педагогическая психология. - Ростов н/Д, 2003.
9. Савчин М.В. Педагогічна психологія. - Київ. - Академвидав, 2007 - 424 с.
10. Степанов О.М. Педагогічна психологія: Навч. посібн. - К.: Академвидав, 2011 - 402с.

На даному семінарському занятті аналізуються різні підходи до класифікації виховних впливів, виділяються психологічні умови використання методів заохочення, переконання, навчання, прикладу. Доречним є проведення термінологічного диктанту, з метою закріплення основних понять теми та аналіз ситуацій використання виховних впливів.

Тема 5. Психологічний зміст управління вихованням.

1. Рівні вихованості, їх характеристика.
2. Критерії та показники вихованості.
3. Методи діагностики вихованості.
4. Самовиховання, його етапи та методи

Питання для контролю:

1. Назвіть рівні вихованості за К.К Платоновим.
2. Які ознаки найвищого рівня вихованості?
3. Що таке критерії вихованості?
4. Назвіть показники вихованості
5. Які етапи самовиховання
6. Які основні методи самовиховання?

Проблемно-творчі запитання і завдання:

1. Чому вихованість особистості є цілісним утворенням
2. Чому для вивчення вихованості учня потрібен комплекс діагностичних методів?
3. Аналіз практичних ситуацій.
3. Порівняльний аналіз вікових особливостей самовиховання.
4. Складання програми самовиховання.

Питання для контролю:

1. Поясніть рівні вихованості з точки зору педагогів та психологів.
2. Психологи рекомендують використовувати такі показники вихованості:
 - ставлення учнів до суспільства, трудової діяльності, окремих людей (В.Я. Яковлев, А.С. Белкін та ін.);
 - активна життєва позиція (Т.Н. Марковська, Н.Ф. Родіонова);
 - спрямованість особистості (Л.І. Божович, Т.Е. Коннікова, З.І. Васильєва, А.В. Зосімовський та ін.);
 - свідомо саморегуляція поведінки і самоорганізація діяльності у ставленні до учіння, фізичної праці, до людей, суспільно-політичних подій (Н.П. Капустін, М.І. Шилова та ін.);
 - узгодженість між моральними знаннями, переконаннями і поведінкою (А.К. Маркова, Н.Е. Щуркова).

Поясніть сутність кожного з них.

3. Психологи виділили такі показники сформованості рівня вихованості:

- 1) мотиваційно-ціннісне ставлення до своєї особистості та людей навколо;
- 2) система цінностей, виражена в різних сферах інтересів;
- 3) рівень інтелектуального розвитку, коло пізнавальних інтересів;
- 4) рівень сформованості моральної культури;

- 5) рівень розвитку комунікативних умінь і навичок;
- 6) спрямованість особистості (на себе, на спілкування, на справу);
- 7) рівень сформованості операціональних умінь (організаторські якості особистості).

Поясніть суть кожного з них.

4. Для діагностики рівня вихованості вчені виділяють чотири основні параметри рівня вихованості:

- 1) ціннісні орієнтації учнів, виражені в інтересах до різних сфер діяльності, спілкування і т.ін.;
- 2) комунікативна культура;
- 3) спрямованість особистості;
- 4) операціональні вміння (організаторські якості особистості). Доведіть, що ці параметри мають найбільше значення при вивченні вихованості учня.

5. Учені пропонують три рівні вихованості - достатній, середній і низький. Виділяють і таку характеристику, як невихованість.

А. Невихованість виявляється у негативному досвіді поведінки, нерозвиненості самоорганізації і саморегуляції, несформованості компонентів особистості, які порушують її цілісність або деформують її структуру.

Наведіть факти поведінки учня, які свідчать про його невихованість.

Б. Низький рівень вихованості характеризується слабким виявом позитивного, ще не стійкого досвіду поведінки, спостерігаються зриви, поведінка регулюється не внутрішньою потребою особистостей, а зовнішніми вимогами, в основному вимогами старших та іншими зовнішніми стимулами і спонуками, саморегуляція і самоорганізація ситуативні, нерідко виражена психологічна готовність до спілкування і взаємодії.

Опишіть поведінку учня низького рівня вихованості.

В. Середній рівень характеризується стійкою позитивною поведінкою, наявністю регуляції і саморегуляції, хоч активна суспільна позиція ще не виявляється, є деякі порушення цілісності особистісної характеристики, деяка потреба в практичній діяльності, усвідомлення необхідності у спілкуванні і взаємодії, наявність окремих комунікативних навичок.

Опишіть поведінку учня середнього рівня вихованості.

Г. Ознаками високого рівня вихованості є наявність стійкого і позитивного досвіду моральної поведінки, саморегуляція поряд із прагненням до організації діяльності і поведінки інших осіб і вияви активності суспільної позиції. Цей рівень характеризується сформованістю всіх компонентів у їхній єдності, цілісністю особистісної характеристики, постійним прагненням до участі в практичній діяльності, стійкою психологічною установкою [148].

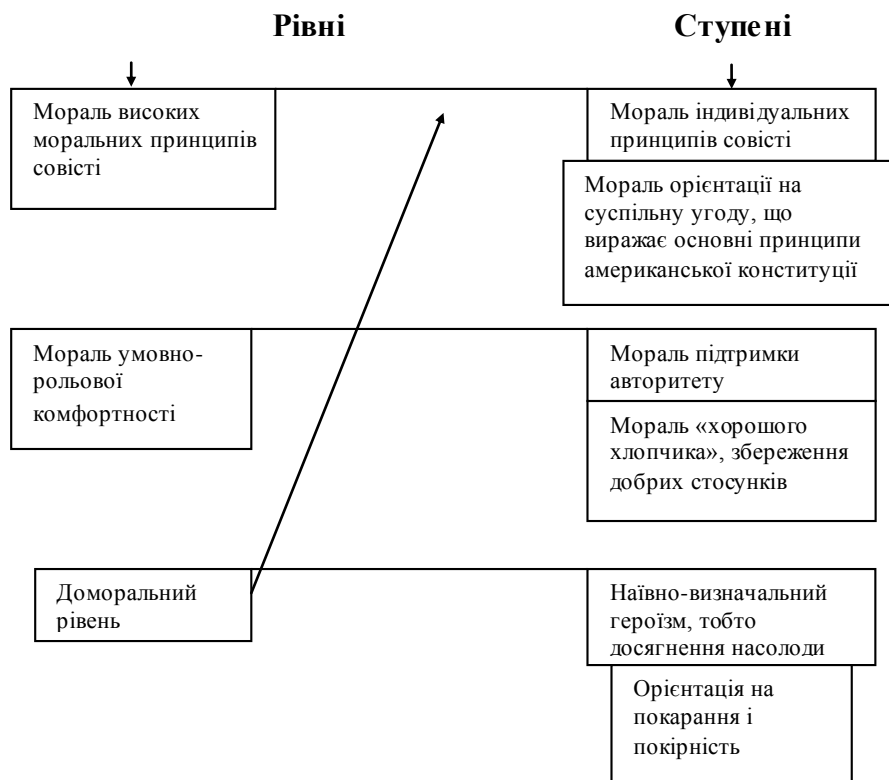
Опишіть поведінку учня високого рівня вихованості.

Проблемно-творчі запитання і завдання:

1. Прочитайте показники недостатнього рівня вихованості учнів та дайте рекомендації з метою його підвищення:

Показники	Рекомендації
<p>Низькі показники за такими характеристиками:</p> <ul style="list-style-type: none"> - прагнення до співробітництва; - відповідальність перед колективом; - взаємодопомога, самовладання і наполегливість; - низький рівень комунікативності з таких показників: самовладання і наполегливість, взаємодопомога, колективізм та ін. 	

2. Поясніть, як Ви розумієте рівні і ступені морального розвитку за Л. Кольбергом:

Практична робота:

1. **Презентація студентами підготовлених методик**, їх аналіз (тест-опитувальник особистісної зрілості, анкета Т. Шамової, методика «Вибір» І. Беха та ін.)

2. Аналіз практичних ситуацій.

1. До яких виховних заходів, на ваш погляд, має вдаватися класний керівник?
Учениця 10-го класу повністю ігнорує один із предметів у школі. Розумна, здібна, незалежна, вона відвідує уроки з цього предмета, але демонстративно нічого не робить, читає книги й журнали. Відкрито виражає свою неповагу до вчителя і відверто говорить йому про це.
2. Шляхи подолання ізоляції і підвищення учнівського статусу: 1) зацікавити учня якоюсь діяльністю; 2) допомогти досягти успіху...; 3)...подолати афективність (збудливість, боязливість, образливість)...; 4) ..виробити впевненість у собі...; 5) хороші результати можна отримати й різними опосередкованими заходами: ... корисно, щоб самогню, боязку дитину підтримали авторитетні однолітки" (Коломинский Я.Л. Психология детского коллектива. 2-е изд. - Мн., 1984. - С. 194).
 - Як впливає статус дитини у колі однолітків на формування особистості?
3. „Коли учні починають „робити щось із себе“, прикрашаючи себе сережками, персями або фарбують волосся у рожевий колір чи стрижуться, це, можливо, ображає Ваш особистий смак. Але Ви маєте подумати, що Ваш строгий костюм може, своєю чергою, образити їхній естетичний смак. Взагалі нетерпимість у питаннях одягу і звичок дуже згубна у ставленнях до учнів. Цінності змінюються від покоління до покоління. Проблема на зразок „У наш час цього не було" - це радше особиста проблема вчителя, і йому „не варто перекладати її на плечі учнів" (Кривцова С, Мухаматуліна Е. Воспитание: наука хороших привчечек. - М., 1996. - С. 144-145).
 - Оцініть наведені у цьому уривку погляди психолога.
 - Чи характерні для сучасної школи конфлікти між вчителями та учнями з причин зовнішнього вигляду?
 - Яка Ваша позиція у ставленні до смаків у вбранні учнів і вчителів?
4. „Якщо особистісні потреби дітей не реалізуються в школі.. Щоб продовжити шлях до успіху, діти повинні отримати в школі те, чого їм не вистачає: добрі стосунки як з однолітками, так і з дорослими. У цьому інколи надія залишається тільки на школу. ..Саме школа має відкривати кожній дитині шлях до реалізації головної життєвої потреби - усвідомлення себе повноцінною особистістю" (Глоссер У. Школа без неудачників. - М., 1991. - С. 29-30).
 - Як Ви розумієте поняття „повноцінної особистості“?
 - Охарактеризуйте недоліки уроків, на яких учні не відчувають себе повноцінними особистостями?
 - Назвіть одну-дві інноваційні технології спрямовані на управління процесом формування юної особистості.
5. „... Дитина має здатність переключати увагу без залишку, швидко забуває про те, що цікавило її ще п'ять хвилин назад. Ця її здатність - просто подарунок долі для старших.

Використовувати її можна безмежно з відмінними результатами" (Олещук Ю.Ф. Труд души. - 1988/1. -С. 17).

- В яких умовах необхідно користуватися прийомом відволікання уваги?

- Назвіть правила використання прийому відволікання уваги дитини.

6. „Велика та людина, яка перша подумалась - не вимагати всього, чого хоче, а просити тільки частину, щоб інша частина залишилась у того, до кого звертається. Тобто шукати взаємоприйнятливості". (Олещук Ю.Ф. - С. 110).

- Назвіть цей прийом.

- У яких ситуаціях він може бути використаний?

- Наведіть приклади використання цього прийому.

7. „Взагалі, щоб обмежити в собі пристрасть, звичку наказувати дитині, ввів для себе таке поняття, яке дуже допомогло і яким я пишаюсь до цього часу. Це поняття - „зона дитини". (Олещук Ю.Ф. - С. 107).

- Як Ви розумієте поняття, яке ввів автор?

- Наведіть приклади ситуацій, у яких дитина себе почувала б по-вновласним господарем.

8. „Покладатись на наказовий стиль - це небажання батьків перебудувати себе під впливом дитини. Відмова від будь-якого самовиховання.

...Але те, що діти - це маленькі, але люди, які володіють чимось своїм, тим, що не підлягає приборкуванню (інтересами, добродійностями), і потребують поваги, їм просто не спадає на думку.

- Чи можна грубою, сердитою розмовою виховувати молоде покоління?

- Що є альтернативою такій манері говорити? І в чому полягає її сила?

9. „Я - мачуха шестирічної дівчинки. Проблема в тому, що ми постійно помічаємо - вона думає тільки про себе. Все тільки про неї і для неї, і світ створений виключно для задоволення всіх її бажань. Її зовсім не турбує, що відчувають або про що думають інші люди. Вона ніколи не переживає вдячності за те, що ми робимо, і постійно чекає більшого. Зовсім очевидно, що ми зробили щось не так. Як нам це виправити?"

- Продовжте речення „Егоїзм дитини - це реакція на відсутність..."

10. „Успіх - це драбина, якою не можна підніматись, тримаючи руки в гаманцях" (американське прислів'я).

— Поясніть, як необхідно розуміти суть прислів'я, пов'язуючи його з процесом самовиховання?

11. „У нашої чотирирічної доньки з'явилася погана звичка, яка нас з чоловіком дуже бентежить. Щоразу, коли вона хоче домогтися чогось свого, вона починає просити скигливим голосом, який вимотує, як звук бормашини у зубного лікаря. Це так соромно, що ми боїмося брати її зі собою на люди. Будь ласка, підкажіть, як можна зробити, щоб вона перестала скиглити... (Мішель Борба. - С. 277).

— Яка мета дитячого скиглення?

— Яка має бути поведінка дорослих у таких ситуаціях?

12. „Або по-моєму, або ніяк" „Тобі краще прийти просто зараз" „Цією палкою буду гратись тільки я"

— До чого прагнуть ті, що так висловлюються?

— З яких причин це прагнення може виникати, тобто ознакою чого воно може бути?

13. „Один 10-річний хлопчик перетворює шкільне життя мого сина в пекло".

„Моя донька так боїться одного четвертокласника з нашого району, що просить нас переїхати в інший район".

„Мій син більше не може цього терпіти. Я збираюсь перевести його в іншу школу”.

— Назвіть кращий спосіб захистити дитину від переслідувань з боку задержуватих.

14. „Не можу повірити, що я міг учинити таку дурницю”. „Я ніколи не зможу зрівнятися з нею в навчанні”.

„Я зробив помилку на останній репетиції, тому більше ніколи не зможу грати на фортепіано на концерті”.

— Чи допустимі помилки?

— Яке ставлення має бути до допущених вами помилок?

15. „Це дуже важко. Я кидаю”.

„Це займає дуже багато часу, а я хочу подивитися телевізор”. „Я не зможу зробити це. Я йду додому”.

— Про відсутність якої особистісної якості свідчать ці висловлювання?

— Дитині треба наголошувати: „Розпочати щось - це тільки половина справи, потрібно закінчити розпочате”. Яка якість особистості має виникнути, щоб вона доводила розпочате до кінця?

16. „Моя дитина зводить мене з розуму! Він ніколи не робить того, про що я його прошу. Він конфліктує, відмовляється це робити і заявляє, що я несправедливий. Якщо я починаю на чомусь наполягати, починається „світова війна”. У мене не вистачає сил справлятися з ним уже тепер - а йому тільки 12. Що буде, коли він стане підлітком?” (Мішель Борба).

-Як необхідно поводити себе у ситуаціях неслухняності? Чи можна потурати неслухняності?

17. „Скачав реферат із Іпегпеї і видав його за свій твір. Сказав, що зробив домашнє завдання, але загубив його. Звинуватив приятеля в тому, що той розбив вікно” (Мішель Борба).

- У чому полягають причини такої поведінки?

- Як би Ви пояснили дитині, які її чекають наслідки у разі брехні?

- Які б Ви встановили штрафні санкції тоді, коли дитина продовжувала б вдаватися до брехні?

18. Учитель ставить двійку відмінниці, яка відмовилась відповідати на уроці через виявлення солідарності з іншими учнями класу. Обурений батько (мати) приходять у школу і вимагає пояснень у вчителя.

Змодельуйте діалоги в системах: „учитель-батько (мати)”; „учитель - учениця”.

3. Тестові завдання.

Знайдіть відповіді на поставлені питання та обґрунтуйте їх.

1. Які психологічні умови забезпечують успішне формування властивостей особистості?

- 1) виховний вплив на весь суб'єктивний світ людини;
- 2) активність і самостійність самих учнів;
- 3) принцип єдності свідомості і діяльності; зміцнення;
- 4) принцип розвитку в діяльності; підкріплення.

2. Що є основою для формування людини як особистості?

- 1) гра;
- 2) діяльність;
- 3) праця;
- 4) учіння.

3. Індивідуальний підхід у вихованні до учнів передбачає:

- 1) врахування їхніх статевих, вікових особливостей;
 - 2) врахування їхніх диференційно-психологічних особливостей;
 - 3) врахування їхніх індивідуально-психологічних особливостей;
 - 4) правильна відповідь не вказана.
4. Провідною називають діяльність, в якій (від якої):
- 1) формуються або перебудовуються окремі психічні процеси;
 - 2) формуються або перебудовуються основні психічні процеси;
 - 3) залежать основні психологічні зміни кожного періоду розвитку;
 - 4) залежать психологічні зміни кожного періоду розвитку дитини.
5. Що є основною умовою цілеспрямованого впливу на особистість дитини, на формування у нього потрібної ієрархії потреб, мотивів і цілей?
- 1) організація провідного типу діяльності;
 - 2) спеціальна організація діяльності;
 - 3) спеціальна організація провідного типу діяльності;
 - 4) провідний тип діяльності.
6. Що ми розуміємо під моральною свідомістю?
- 1) принципи і норми моральності;
 - 2) відображення у свідомості людини принципів і норм моральності, які регулюють взаємини людей, їхнє ставлення до громадської справи, до суспільства;
 - 3) відображення у свідомості людини принципів і норм моралі, які регулюють взаємини людей;
 - 4) принципи і норми моралі, які регулюють взаємини людей, їхнє ставлення до громадської справи, до суспільства.
7. Моральна сфера особистості успішно формується в спеціально організованій системі виховання, де:
- 1) поєднується моральна просвіта і практична діяльність школярів;
 - 2) поєднується моральна просвіта і практична діяльність школярів, у якій проектується, координуються моральні стосунки дітей один з одним, з колективом, із суспільством;
 - 3) поєднується моральна просвіта і практична діяльність школярів, у якій зосереджені моральні ставлення дітей один до одного, до колективу, до суспільства;
 - 4) є тільки практична діяльність, у якій зосереджено моральні ставлення дітей один до одного, до колективу, до суспільства.
8. Скільки форм спілкування виникає у дітей упродовж перших семи років життя (за М.І. Лісіною):
- 1) три;
 - 2) чотири;
 - 3) п'ять;
 - 4) шість.
9. Назвіть основні форми спілкування, які виникають у дітей до семи років життя (за М.І. Лісіною):
- 1) ситуативно-пізнавальна, ситуативно-особистісна;
 - 2) ситуативно-особистісна, ситуативно-ділова;
 - 3) позаситуативно-пізнавальна, позаситуативно-індивідуальна;
 - 4) позаситуативно-пізнавальна, позаситуативно-особистісна.
10. Як називається система виховання, яка склалась у нашій країні?
- 1) егоїстична;

- 2) колективістична;
 - 3) індивідуалістична;
 - 4) правильна відповідь не вказана.
11. Яка теза лежить в основі виховної системи в нашій країні?
- 1) виховання і повноцінний розвиток можливі тільки в колективі, через колектив;
 - 2) виховання і повноцінний розвиток можливі не тільки в колективі;
 - 3) виховання можливе тільки в колективі і через колектив;
 - 4) виховання можливе не тільки в колективі.
12. Яка група має лише позитивний вплив на особистість дитини?
- 1) група низького рівня розвитку;
 - 2) група середнього рівня розвитку;
 - 3) колектив;
 - 4) просоціальна група.
13. Який колектив відіграє у вихованні особистості основну, довготривалу роль?
- 1) шкільний клас;
 - 2) групи дітей у дитячому садку;
 - 3) сім'я;
 - 4) друзі.
14. Назвіть причини, які негативно впливають на виховання дітей у сім'ї:
- 1) взаємне довіря, розуміння і турбота подружжя один про другого;
 - 2) порушення подружжям етики внутрішньосімейних стосунків;
 - 3) однозначність у розумінні сімейних ролей; підвищені вимоги подружжя один до одного;
 - 4) неоднозначність у розумінні сімейних ролей; підвищені вимоги подружжя один до одного.
15. Вкажіть основний спосіб ліквідації негативного впливу сім'ї на виховання дітей:
- 1) досягнення взаєморозуміння між подружжям;
 - 2) досягнення взаєморозуміння між подружжям і гармонізація особистих взаємин між ними;
 - 3) досягнення взаєморозуміння між подружжям і гармонізація взаємин між ними;
 - 4) гармонізація особистих взаємин між подружжям.
16. Які засоби виховання дітей в сім'ї Ви знаєте?
- 1) заохочення і покарання;
 - 2) прагнення батьків стати для дітей зразком;
 - 3) заохочення і переконання;
 - 4) покарання і навіювання.
17. Коли можна використати покарання?
- 1) у всіх випадках;
 - 2) коли поведінку дитини неможливо змінити будь-яким іншим способом;
 - 3) коли поведінку дитини можна змінити іншим способом;
 - 4) коли дитина здійснила кримінальний вчинок.
18. Покарання:
- 1) не повинне бути поясненим дитині;
 - 2) повинне бути справедливим;
 - 3) має бути розумно поясненим дитині;
 - 4) має бути жорстким.

19. На що впливають стилі батьківської поведінки?
- 1) на особистісний розвиток дитини;
 - 2) на пізнавальний розвиток дитини;
 - 3) на взаємини батьків з дітьми;
 - 4) правильна відповідь не вказана.
20. Скільки компонентів соціальної установки Ви знаєте?
- 1) два;
 - 2) три;
 - 3) чотири;
 - 4) п'ять.
21. У соціальну установку входять:
- 1) знання, вміння і навички;
 - 2) знання, вміння та емоції;
 - 3) знання, емоції і дії;
 - 4) емоції, дії і навички.
22. На чому ґрунтується виховання, яке основане на раціональному компоненті соціальної установки?
- 1) на апеляції до розуму дитини;
 - 2) на ефекті навіяння;
 - 3) на прийомі збудження страху у дітей;
 - 4) правильна відповідь не вказана.
23. На чому ґрунтується виховання, яке основане на емоційному компоненті соціальної установки?
- 1) на апеляції до розуму дитини;
 - 2) на ефекті навіяння;
 - 3) на прийомі збудження страху у дітей;
 - 4) правильна відповідь не вказана.
24. Який із перелічених прийомів впливу на соціальну установку найменш ефективний?
- 1) апеляція до розуму дитини;
 - 2) навіяння;
 - 3) збудження страху у дітей;
 - 4) правильна відповідь не вказана.
25. Скільки етапів включає в себе формування властивостей особистості?
- 1) три;
 - 2) чотири;
 - 3) п'ять;
 - 4) шість.
26. Які етапи входять у формування властивостей особистості учня?
- 1) стимул, звична форма поведінки;
 - 2) стимул, мотив;
 - 3) вибір форми поведінки, звична форма поведінки;
 - 4) властивості особистості.
27. Що розуміють під самовихованням?
- 1) систематичну роботу школярів із формування в себе суспільно значущих якостей особистості, з подолання недоліків поведінки, негативних якостей і рис;

- 2) свідому систематичну роботу школярів із формування в себе суспільно значущих якостей особистості, з подолання негативних рис і якостей;
- 3) свідому систематичну роботу школярів із формування в себе якостей особистості, з подолання недоліків поведінки, негативних рис і якостей;
- 4) свідому систематичну роботу школярів із формування в себе суспільно цінних якостей особистості, з подолання недоліків поведінки, якостей характеру, рис темпераменту.

28. Скільки критеріїв вихованості школярів Ви знаєте?

- 1) два;
- 2) три;
- 3) чотири;
- 4) п'ять.

29. Які критерії вихованості школярів Ви знаєте?

- 1) рівень сформованості моральних почуттів, звичок;
- 2) рівень сформованості моральних потреб, почуттів, звичок;
- 3) рівень довільності поведінки;
- 4) рівень мимовільності поведінки.

4. Складання програми самовиховання.

Теми доповідей і рефератів:

1. Педагогічне керівництво процесом самовиховання
2. Психологічний аналіз вчинків дітей
3. Вікові особливості самовиховання школярів
4. Виховання почуття обов'язку та відповідальності у молодших школярів.
5. Діти індиго, особливості їх виховання.

Література:

1. Абрамова Г.С. Возрастная психология. - М., 2001.
2. Асеев В.Г. Возрастная психология. - Иркутск, 1989.
3. Бех. І. Д. Виховання особистості. – К.: Либідь, - 2006. – 272 с.
4. Видра О.Г. Вікова та педагогічна психологія.- К.: Центр учбової літератури, 2011.- 112с.
5. Вікова психологія І За ред. Г.С. Костюка. - К, 1986.
6. Вікова та педагогічна психологія І За ред. О.В. Скрипченка, Л.В. Долинської, З.В. Огороднійчук та ін. - К, 2001.
7. Власова О.І. Педагогічна психологія. - К, 2001.
8. Столяренко Л.Д. Педагогическая психология. - Ростов н/Д, 2003.
9. Савчин М.В. Педагогічна психологія. – Київ. – Академвидав, 2007 – 424 с.
10. Степанов О.М. Педагогічна психологія: Навч. посібн. – К.:Академвидав, 2011 – 402с.

На даному семінарському занятті доцільним є узагальнення знань про рівні вихованості, порівняльний аналіз вікових критеріїв та показників вихованості. Студенти презентують підібрані методики діагностики для школярів різного віку. Аналіз практичних ситуацій сприяє формуванню професійного мислення. З метою закріплення знань про особливості та методи самовиховання рекомендується складання програми професійного самовиховання.

Модуль 4. Тема 6. Психологія педагогічної діяльності

1. Своєрідність та структура педагогічної праці, її функції.

2. Рівні результативності педагогічної діяльності.
3. Види, функції та умови ефективності педагогічної оцінки.
4. Стили педагогічної діяльності.
5. Психологічний аналіз уроку.

Питання для контролю:

1. У чому полягає роль педагогічної праці, яке її місце у розвитку суспільства?
2. Назвіть цілі педагогічної діяльності вчителя.
3. У чому полягає своєрідність мотивів педагогічної діяльності?
4. На що спрямована система дій вчителя як базове утворення педагогічної діяльності?
5. Що є продуктом педагогічної діяльності вчителя?
6. Які психологічні чинники творчого рівня педагогічної діяльності?
7. Які основні функції педагогічної оцінки?
8. Поясніть співвідношення інтегральної і часткової педагогічної оцінки
9. Які критерії оцінки ефективності діяльності педагога?

Практичні завдання:

1. Поясніть думку В.О. Сухомлинського: "Школа - це духовна колыска народу. Що більше піклування про свою колыску виявляє народ, то блискучіше його майбутнє. Школярі - не просто діти, що зібралися в одне місце. Вони становлять дитяче суспільство, що живе за своїми гармонійними законами [210; 341].
2. Поясніть, як Ви розумієте народну мудрість про любов і чи можна пов'язати її з особистістю вчителя?
3. А.І. Щербаков виділяє низку психологічних функцій педагогічної діяльності вчителя. Поясніть їхній психологічний зміст:
4. Н.В. Кузьміна визначає у психологічній структурі діяльності п'ять компонентів. Поясніть їхню суть та запам'ятайте:
 - гностичний;
 - проєктивний;
 - конструктивний;
 - організаторський;
 - комунікативний.
5. Аналіз різних підходів до психологічного аналізу уроку.
6. Складання схеми загального психологічного аналізу уроку.

Практичні завдання:

1. Аналіз рівнів професійної майстерності вчителя за Н. Химич (духовна педагогіка).
7. Має чистий цілісний світогляд, глибокі знання психології та внутрішнього світу учнів, уміє об'єднати групу своїх вихованців у єдиний духовний організм.
6. Є духовним магнітом, любить своїх вихованців і створює єдиний духовно-інформаційний простір групи, центром якого є сам.
5. Вміє бездоганно налаштувати свій духовний потенціал на потенціал усієї групи чи окремих учнів.
4. Здатен встановити зворотний зв'язок із кожним вихованцем і трансформувати якісний досвід своєї душі в духовну свідомість учнів.
3. Тепло ставиться до учнів і вміє „запалити" душі дітей незалежно від матеріалу, який викладає.

2. Учитель-прагматик, який є провідником практичних життєвих знань, поєднує відомі методики роботи з власним напрацьованим досвідом.

1. Живе і працює лише за утвердженими офіційно методиками та інструкціями, не намагається знайти внутрішній контакт з учнями.

2. Визначити критерії оцінки ефективності навчальної діяльності педагога.

3. Визначити показники ефективності виховної діяльності педагога.

4. Презентація методик вивчення діяльності педагога

5. А.К. Маркова і А.Я. Ніконова виділяють такі індивідуальні стилі [127]:

- емоційно-імпровізаційний стиль (ЕІС);
- емоційно-методичний стиль (ЕМС);
- розсудково-імпровізаційний стиль (РІС);
- розсудково-методичний стиль (РМС).

Дайте відповіді на такі запитання:

1. У чому полягає своєрідність спрямованості вчителя кожного з названих стилів: на процес навчання чи результат?

2. Які особливості розгортання вчителем орієнтувального чи контрольного-оцінного етапів у своїй праці?

3. Назвіть динамічні характеристики стилю (його гнучкість, стійкість, переключеність та інші).

4. Яка результативність кожного з названих індивідуальних стилів?

2. Структура педагогічної діяльності.

Порівняйте особливості компонентного складу педагогічної діяльності, запропоновані Н.В. Кузьміною та А.К. Марковою.

6. Психологія педагогічної оцінки:

1. Охарактеризуйте види педагогічної оцінки.

2. За яких умов педагогічна оцінка стимулює навчальну діяльність?

3. Наведіть розклади позитивної, негативної оцінки для учнів початкової, середньої та старшої школи.

4. Прочитайте і поясніть сутність суб'єктивних помилок оцінювання:

- великодушне, яке виявляється у винесенні завищених оцінок;
- ореол, який пов'язаний з упередженістю і виявляється в тенденції оцінювати тільки позитивно або тільки негативно тих учнів, до яких вчитель ставиться або позитивно, або негативно;
- центральна тенденція, виявляється в прагненні уникнути крайніх оцінок;
- контраст, який полягає в оцінюванні знань, якостей особистості і поведінки людини вище або нижче залежно від того, вище або нижче виражені ті самі характеристики у вчителя;
- близькість, яка виражається в тенденції ставити схожі за часом і місцем оцінки;
- логічні помилки, які виявляються у ставленні схожих оцінок різним психологічним властивостям і характеристикам, що є логічно пов'язаними.

Теми рефератів:

1. Оцінка ефективності діяльності педагога

2. Вікові особливості педагогічної оцінки

3. Принципи психологічного аналізу уроку

4. Індивідуальний стиль педагогічної діяльності

Література:

1. Абрамова Г.С. Возрастная психология. - М., 2001.
2. Асеев В.Г. Возрастная психология. - Иркутск, 1989.
3. Бех. І. Д. Виховання особистості. – К.: Либідь, - 2006. – 272 с.
4. Видра О.Г. Вікова та педагогічна психологія.- К.: Центр учбової літератури, 2011.- 112с.
5. Вікова психологія І За ред. Г.С. Костюка. - К, 1986.
6. Вікова та педагогічна психологія І За ред. О.В. Скрипченка, Л.В. Долинської, З.В. Огороднійчук та ін. - К, 2001.
7. Власова О.І. Педагогічна психологія. - К, 2001.
8. Столяренко Л.Д. Педагогическая психология. - Ростов н/Д, 2003.
9. Савчин М.В. Педагогічна психологія. – Київ. – Академвидав, 2007 – 424 с.
10. Степанов О.М. Педагогічна психологія: Навч. посібн.– К.:Академвидав, 2011 – 402с.

Дане семінарське заняття охоплює велику кількість теоретичних питань, тому доречним є використання опорних схем: структури педагогічної праці; функцій педагогічної діяльності; стилів педагогічної діяльності; рівнів результативності педагогічної діяльності. На основі різних підходів до психологічного аналізу уроку, студенти складають узагальнену схему психологічного аналізу уроку. З метою розуміння особливостей функцій, видів педагогічної оцінки, доцільно проаналізувати зі студентами відповідні педагогічні ситуації. При розгляді питання про стилі педагогічної діяльності, необхідним є виділення різних підходів та аналіз ознак індивідуального стилю педагогічної діяльності.

Тема 7. Психологія особистості вчителя

1. Професійно важливі якості вчителя.
2. Педагогічне мислення, його особливості. Функції педагогічного мислення.
3. Авторитет вчителя та чинники його формування
4. Психологічної основи педагогічного такту.
5. Педагогічні здібності, їх структура і формування.

Питання для контролю:

1. Які блоки якостей входять до професіограми вчителя?
2. Які протипоказання до педагогічної діяльності?
3. Що складає психологічну основу педагогічного такту?
4. На чому базується авторитет вчителя?
5. Які види хибного авторитету вчителя?
6. Яка структура педагогічних здібностей?
7. Що таке педагогічне мислення?
8. Яка роль професійної підготовки у формуванні педагогічного мислення?

Практичні завдання:

1. Охарактеризуйте я-концепцію вчителя
2. Опишіть прояви педагогічного такту
3. Накресліть схему структури педагогічних здібностей
4. Виконання тестових завдань
5. Презентація методик діагностики педагогічних здібностей.
6. Аналіз ситуацій.

Тактовність учителя

▲ Коли в клас увійшов новий вчитель, учні, стоячи, заспівали гімн. Педагог, демобілізований офіцер, став струнко і долучився до хору. Доспівавши разом із класом до кінця, він подякував учням за теплу зустріч, представився і спокійно приступив до роботи [209; 185].

Проаналізуйте ситуацію. Що це? Низька вимогливість учителя? Невміння об'єктивно оцінити ситуацію? Це помилка вчителя?

▲ Учні 8-го класу, як один, з'явилися на урок фізичної культури у повсякденному одязі. „Ми забули сьогодні форму”, - з безневинним виглядом говорили діти. „Шкода, - зі сумом зітхнув учитель. - У нас сьогодні за планом баскетбол. Але нічого, займемося стройовою підготовкою. Очікуваного розгону школярі не отримали. Але 45 хвилин стройової підготовки зробили свою справу. Більше форми не забував ніхто [209; 185-186].

• Чи правильно повів себе вчитель? Інколи на уроці вчитель вдається до картання, читає мораль, оголошує покарання. Чи можна допускати такі факти?

▲ Як Ви розумієте такі думки?

- Набагато краще не розгубитися у важкий момент, не піти на поводу у школярів - вони того й чекають, а мудро використати створену ситуацію, протиставити вигівкам і пустошам - ерудицію, іронію, інколи і сарказм [209; 186].

- Важливо прагнути не до незаперечної поведінки — тиші й порядку, а до дисципліни творчої, спрямованої на оволодіння знаннями, вміннями і навичками, інакше кажучи, до свідомої поведінки. І у боротьбі за душі тихонь і наклепників не остання роль належить мудрому спілкуванню з цим колом учнів [209; 186].

▲ Отже, для зміцнення згуртованості колективу, взаємної емпатії його членів необхідно ставити учнів у такі умови, за яких вони б робили різні послуги один одному та викладачеві, виявляли щирі увагу, турботу, дарували добро. Хоча зазначимо, дружба зовсім не обов'язкова для ефективної роботи колективу. Гаряча любов не потрібна для досягнення успіху у спільній діяльності. Дослідження свідчать, що краще справляються з колективною роботою пари і групи, між членами яких добрі формально-ділові, а не дружні інтимно-особистісні стосунки

• Поясніть цю думку. Які стосунки будуть сприяти підвищенню ефективності уроку?

▲ Досвідчений учитель, помітивши помилку учня, звертається не безпосередньо до нього, а до всіх присутніх, що дає змогу створити

на уроці ділову, спокійну ситуацію... Коли учні виправляють помилку і повністю справляються із завданням, педагог обов'язково похвалить їх. Похвала, позитивна оцінка надихають, стимулюють до успішної праці. Грубість, нетактовність зазвичай викликають відповідну реакцію.

• Охарактеризуйте, які дії найперспективніші у ставленні до учнів:

- „тривожних”;
- „нетривожних”;
- імпульсивних;
- інертних;
- екстравертів;
- інтровертів;
- сенсориків;
- інтуїтивістів.

▲ Англійський мораліст писав: „За допомогою такту можна домогтися успіху навіть тоді, коли не можна нічого зробити за допомогою сили”.

• Поясніть цю думку в контексті вимог до спілкування вчителя на уроці.

▲ Поясніть, що означає дотримуватися на уроці міри педагогічної доцільності, наприклад, під час пояснення нового матеріалу, виконання вправ і аналізу помилок учнів, у кількості зауважень учням на уроці, коли вчитель неодноразово одного й того самого учня запрошує для демонстрації зразка, відповіді або пояснень, якщо завдання більшість учнів зрозуміли.

▲ Йде урок літератури. Один з учнів читає біля дошки заданий додому вірш. Декілька сильніших учнів сміються, перемовляються, впівголоса крикують того, хто відповідає. Викладач просить вибачення в учня і звертається до порушників поведінки: „Хлопці, впевнений, що цей вірш ви твердо знаєте. Спробуйте за декілька хвилин, поки опитую інших, вивчити два рубаї О. Хайяма. Цікаво, хто може справитися з цим завданням?”

• Оцініть цей фрагмент уроку з позиції вияву вчителем ставлення до учнів? Чи тактовне і гуманне ставлення до учнів? Обґрунтуйте свою відповідь.

2. Тестова методика.

Для виявлення ступеня сформованості психолого-педагогічного такту займіться самотестуванням, дайте відповіді на запитання анкети з твердженням „так” або запереченням „ні”:

1. Чутливі Ви до образ, Ви образливий?
2. Скоро Ви забуваєте, коли когось образили?
3. Чи залежить Ваш настрій від зовнішніх причин?
4. Чи схильні Ви інколи до душевних поривань, внутрішньої стурбованості?
5. Чи енергійно відстоюєте Ви свої інтереси, коли у ставленні до Вас виявили несправедливість?
6. Чи відстоюєте Ви інтереси несправедливо ображених учнів?
7. Чи легко Ви впадаєте у гнів?
8. Чи захищаєте Ви сторонніх людей, у ставленні до яких було допущено несправедливість?
9. Чи комунікабельна Ви людина?
10. Можете Ви сказати, що навіть за невдачі не втрачаєте почуття гумору?
11. Чи намагаєтеся Ви змиритися з тим, кого образили?
12. Чи робите Ви перші кроки до примирення?
13. Чи можете Ви дати волю рукам, коли хто-небудь сердиться?
14. Чи може трагічний фільм Вас так схвилювати, що на очах виступлять сльози?
15. Чи легко Ви пристосовуєтесь до нових умов?
16. Чи можете Ви звернутися до людини, яку недолюблюєте, подружньому, так, що вона й не помітить Вашого справжнього ставлення до неї?
17. Чи дуже переживаєте Ви від несправедливості?
18. Ви ставитесь до майбутнього песимістично:
19. Чи вдається Вам при спілкуванні з людьми створити певний настрій?
20. Чи довго Ви зберігаєте почуття гніву, роздратування?
21. Чи довгий час Ви переживаєте горе інших людей?
22. Чи можна сказати, що Ви ставитесь до людей радше насторожено, недовірливо, ніж довірливо?

23. Чи вдається Вам відволікатися від гнітючих проблем, щоб не думати про них постійно?

24. Чи здійснюєте Ви раптові, імпульсивні вчинки?

Ключ до тесту

Встановіть, яка кількість позитивних відповідей на питання 1, 2, 4, 6, 8, 9, 10, 11, 12, 14, 15, 16, 17, 19, 21, 23 і кількість негативних відповідей на питання 3, 5, 7, 13, 18, 20, 22, 24. Знайдіть суму цих двох показників.

12 балів. Перша стадія розвитку такту. Такт нестійкий, його виховний вплив ще не має глибокої педагогічної ефективності.

16 балів. Друга стадія розвитку такту. Значних порушень такту не спостерігається. Проте вчителю не вистачає гнучкості у реагуванні на різні ситуації, які вимагають тонкого психологічного підходу.

20 балів. Третя стадія розвитку такту. Такт є стійким педагогічним умінням вчителя. Легше встановити діловий контакт зі школярами, ніж більш складний - психологічний.

24 бали. Четверта стадія розвитку такту. Такт є звичкою, стійкою рисою характеру вчителя [209].

3. Складання психологічного портрету вчителя.

Психологічний портрет учителя будь-якого предмета включає такі структурні компоненти:

- індивідуальні якості людини, тобто її особливості як індивіда — темперамент, задатки та ін.;
- її особистісні якості, тобто її особливості як особистості — соціальні сутності людини;
- комунікативні (інтерактивні) якості;
- статусно-позиційні (особливості становища, ролі, ставлень у колективі);
- діяльнісні (професійно-предметні);
- зовнішньо-поведінкові показники.

4. Накреслити схему структури особистості вчителя.

5. Тестові завдання

1. Для авторитарного стилю спілкування вчителя з дітьми характерні такі ознаки:

- а) діти і дорослі діють самі по собі; відсутня дисципліна, продуктивна взаємодія з учнями;
- б) різкі вимоги, часто у грубій формі; погроза, похвала, покарання мають суб'єктивний характер;
- в) вимоги педагога спокійні, ділові; звертання приятельське; спілкування завжди має особистісний підхід.

2. Перцептивні здібності вчителя визначаються:

- а) здатністю педагога проникнути у внутрішній світ вихованця;
- б) здатністю вчителя до безпосереднього емоційно-вольового впливу на учнів;
- в) здібністю чітко висловлювати свої думки й почуття за допомогою мови.

3. Репродуктивний рівень результативності діяльності вчителя характеризується тим, що:

- а) учитель може пристосувати свої повідомлення до особливостей аудиторії;
- б) учитель може і уміє розказати іншим те, що знає сам;
- в) учитель володіє стратегіями формування необхідної системи знань, умінь і навичок учнів за своїм предметом.

4. Основною метою оцінки вчителем знань учнів є:

- а) інформувати учнів про їх успіх або неуспіх в конкретній ситуації;

- б) стимулювати і спрямовувати учбово-пізнавальну діяльність учнів;
 - в) виражати думку вчителя про учня.
5. Окремі освітні, навчальні, розвиваючі та виховні впливи становлять:
- а) суть педагогічної діяльності;
 - б) її засоби;
 - в) її умови;
 - г) її результати.

Теми доповідей і рефератів:

1. Психологічна структура особистості вчителя
2. Психологічний портрет сучасного вчителя
3. Формування педагогічного такту вчителя
4. Розвиток педагогічних здібностей

Література:

1. Абрамова Г.С. Возрастная психология. - М., 2001.
2. Асеев В.Г. Возрастная психология. - Иркутск, 1989.
3. Бех. І. Д. Виховання особистості. – К.: Либідь, - 2006. – 272 с.
4. Видра О.Г. Вікова та педагогічна психологія.- К.: Центр учбової літератури, 2011.- 112с.
5. Вікова психологія І за ред. Г.С. Костюка. - К, 1986.
6. Вікова та педагогічна психологія І за ред. О.В. Скрипченка, Л.В. Долинської, З.В. Огороднійчук та ін. - К, 2001.
7. Власова О.І. Педагогічна психологія. - К, 2001.
8. Столяренко Л.Д. Педагогическая психология. - Ростов н/Д, 2003.
9. Савчин М.В. Педагогічна психологія. – Київ. – Академвидав, 2007 – 424 с.
10. Степанов О.М. Педагогічна психологія: Навч. посібн.– К.:Академвидав, 2011 – 402с.

На даному семінарському занятті слід акцентувати увагу на виділення професійно важливих якостей особистості вчителя. Можна запропонувати студентам створити модель ідеального сучасного вчителя. Аналіз ситуацій дозволить краще зрозуміти психологічні основи педагогічного такту та виділити чинники формування авторитету вчителя. Необхідно звернути увагу на такі методики : КОЗ, методику Немова «Два будинки», методики на виявлення емпатійних тенденцій Юсупова та ін.

Тема 8. Психологія педагогічного спілкування.

1. Особливості, функції та етапи педагогічного спілкування
2. Стилі педагогічного спілкування
3. Психологічні бар'єри педагогічного спілкування
4. Педагогічні стереотипи

Питання для контролю:

1. Що таке педагогічне спілкування?
2. Які функції педагогічного спілкування?
3. Які ознаки авторитарного стилю спілкування?
4. Які відмінності між ліберальним та демократичним стилем спілкування?
5. Які психологічні бар'єри педагогічного спілкування?
6. Поясніть психологічний зміст «ефекту Пігмаліона» в педагогічній діяльності
7. Складання правил педагогічного спілкування

Теми рефератів

1. Комунікативна компетентність вчителя
2. Перцептивні здібності вчителя
3. Умови ефективності педагогічного спілкування

Практичне завдання

1. Презентація студентами тренінгових занять до теми педагогічного спілкування.
2. Ігри та вправи з розвитку комунікативних умінь.

«Компакт-опитування»

Завдання гри полягає у підвищенні рівня комунікативності.

Три учасники обирають собі соціальну роль (директор ліцею, домогосподарка, безробітний та ін.) і сідають у центр кола. Решта гравців ставить їм одне й те саме питання. Кожен із тих, хто сидить у центрі кола, повинен відповісти на нього відповідно до ролі (термін підготовки до відповіді — 3 сек.), попередньо визначивши обсяг свого висловлювання (1, 3, 10 речень). Точність виконання завдання контролює «охоронець часу».

«Ритм»

Гра сприяє більшій відкритості до співрозмовника, розумінню його стану, відчуттів.

Два учасники, ставши обличчям один до одного, домовляються про свої ролі: один — «ведучий», інший — «дзеркало». Їхні руки підняті на рівень грудей і повернуті долонями одна до одної. Ведучий починає здійснювати довільні рухи руками, а «дзеркало» намагається відобразити їх в аналогічному ритмі. Ролі кілька разів змінюються. Психологічний зміст гри полягає в тому, щоб відчути внутрішній «ритм» іншої людини і найповніше відобразити його, усвідомити, що найважливішими передумовами для правильного розуміння іншого є відчуття його енергетики, темпераменту, спрямованості, динаміки, внутрішньої експресії.

«Ланцюжок»

Суть гри полягає у складанні колективної розповіді завдяки логічному продовженню думки попереднього оповідача. Почати розповідь може будь-хто. Наприклад, учасник пропонує такий початок: «Учора я зовсім випадково зустрів однокласника, якого не бачив 10 років. Він упізнав мене перший...». А далі кожен по черзі пропонує своє речення, продовжуючи сказане. Всі мають бути готовими включитися в розповідь. Це забезпечує стовідсоткову зайнятість групи, оскільки той, хто слухає, будь-коли може стати оповідачем.

«Як живеш?». Гра сприяє розвитку вміння використовувати невербальні засоби комунікації.

Учасники, варіюючи інтонацією слів «Ось так!», відповідають на поставлене запитання за допомогою жестів:

—Як живеш?

—Ось так! (піднімають великий палець; вимовляють весело, завзято).

—Як ідеш?

—Ось так! (по долоні «крокують» два пальці; відповідь весела).

—Як біжиш?

—Ось так! (лікть притиснуті, рухаються, відображаючи біг; слова вимовляються

швидко, на бігу, ледь не задихаючись).

—Як уночі спиш?

—Ось так! (дві долоні кладуть під щоку; голос солодкий, повільний).

— Як віддаєш людям добро?

—Ось так! (широкий жест рук від себе; гордість у голосі).

—Як береш?

—Ось так! (широкий жест рук до себе; голос жартівливий).

—Як погрожуєш?

— Ось так! (погрожування вказівним пальцем у супроводі слів з інтонацією роздратування).

«Розкажи казку»

Гра розвиває комунікативність, створює сприятливу психологічну атмосферу в групі, активізує увагу і творчі можливості особистості.

Учасникам пропонують розповісти казку за встановленими правилами. Усі розміщуються так, щоб було видно один одного. Один із гравців починає розповідати казку, імпровізовано складаючи її сюжет, доки ведучий не перерве розповідь. Наприклад: «В одному дрімучому лісі жив-був заєць, що дуже любив ходити...». Почувши сигнал ведучого, сусід оповідача повинен негайно продовжити казку з тієї фрази, на якій вона була перервана, — «...ходить в гості до мешканців лісу. Його найкращим другом був борсук, з яким вони...». Потім знову лунає сигнал, і казку продовжує наступний оповідач.

«Третій не зайвий»

Передбачає побудову конфліктної ситуації за зразком, узятим із життя конкретного педагогічного колективу. Учасники групуються на трійки. Двоє з них грають ролі учасників конфлікту, третій — роль «третейського судді». Мета гри — продемонструвати можливості третьої особи у розв'язанні конфлікту. Після гри доцільно обговорити позитивні і негативні сторони діяльності учасників, які виконували роль «третейського судді», а також враження учасників «конфлікту» від втручання в конфлікт третьої особи, зацікавленої в його врегулюванні.

«Майстерність переконуючого впливу». Завдання учасників комунікативного процесу — навчитися використовувати прийоми переконуючого впливу. Вони готують виступ з певної тематики, індивідуальну бесіду з учнем, пояснюють новий матеріал. Критерії аналізу: логіка викладення матеріалу, уміння розкрити головну думку, культура мовлення (граматична правильність, інтонаційне багатство, оптимальний темп), зовнішній вигляд (доцільність міміки й пантоміміки, органічність поведінки).

«Вміння слухати»

Ці вправи сприяють перевірці та розвитку уважності, уміння точно висловлювати свої думки:

1) Ведучий промовляє будь-яку фразу (про погоду, школу, самопочуття та ін.) і кожному пропонує повторити те, що він почув. В результаті обговорення стають очевидними деякі розходження в її розумінні;

2) У приміщенні заходить один член групи. Ведучий говорить коротку фразу, яку він має сказати другому, а той — наступному. Останній промовляє почуту фразу для всіх. Ті, що перебувають у приміщенні, не повинні допомагати чи виражати емоції з приводу

почутого.

«Сильні сторони»

Вправа спрямована на пізнання своїх сильних рис, вироблення вміння думати про себе позитивно. Кожний, хто її виконує, має розповісти про свої сильні сторони; про те, що він любить, цінує в собі, що дає йому відчуття внутрішньої впевненості і довіри до себе в різних ситуаціях, уникаючи будь-яких висловлювань про власні недоліки й помилки, самокритики.

На монолог відводиться 3—4 хв. Слухачі не повинні уточнювати деталей чи перебивати розповідь. По черзі висловлюються всі.

Після цього керівник дає кожному аркуш паперу, олівці й пропонує зафіксувати свої сильні риси (і ті, про які йшлося, і ті, про які вони думають). Потім усі отримують картки з переліком якостей, важливих для ефективної педагогічної комунікації, і визначають ступінь важливості кожної з них відповідною оцінкою. У групах з 2—3 осіб за симпатіями вони протягом 30 хв. радяться, як, використовуючи свої сильні сторони, зробити щось цінне, а потім збираються всі разом і діляться один з одним враженнями.

«Заборона казати ні»

Один із групи ставить іншому запитання, на яке не можна дати ствердної відповіді, або дає завдання, яке неможливо виконати. Інший повинен висловити свою незгоду так, щоб не вимовляти слів «ні» чи «не». цю вправу виконують по колу або в парах.

«Валіза»

Один із членів групи виходить за двері аудиторії, а інші складають для нього в дорогу «валізу», вибираючи те, що, на їхню думку, найпотрібніше йому в спілкуванні (5—7 рис). «Секретар» ділить аркуш паперу вертикальною лінією навпіл: зліва згори ставить знак «+», під яким буде записувати все позитивне, а справа — знак «-» (під ним вкажуть на те, чого слід позбутися). Коли «валіза» складена, до кімнати запрошують її «власника», повідомляють про її вміст і віддають йому. Далі виходить інший і все повторюється.

«Рішуча розмова»

Суть вправи полягає в тому, що всі учасники по черзі висловлюються про те, яких слів і звичок у спілкуванні вони хотіли б позбутись. Вправи на опрацювання смислових наголосів формують навички не тільки інтонаційно забарвлювати кожен фразу, а й добре володіти своїм голосом під час читання тексту, правильно дихаючи.

1. Для цієї вправи можна підбирати різноманітні речення, тексти. Під час читання у них підкреслюють (олівцем) слова (щоразу — інше) відповідно до логічного наголосу.

А) Слово дано багатьом, мудрість душі – не кожному !

Слово дано багатьом, мудрість душі – не кожному !

Слово дано багатьом, мудрість душі – не кожному !

Слово дано багатьом, мудрість душі – не кожному !

Слово дано багатьом, мудрість душі – не кожному !

Слово дано багатьом, мудрість душі – не кожному !

Правила педагогічного спілкування у взаємодії

1. Успіх педагогічної діяльності насамперед залежить від культури спілкування.

2. Моделюйте спілкування не «від себе», а від дітей, їх потреб та інтересів.

3. Орієнтуйте своє педагогічне мовлення на конкретного учня, а не на абстрактну групу.
4. Використовуйте різні види спілкування.
5. Спілкуйтесь із дітьми на взаємних інтересах, проте не організовуйте спілкування «по вертикалі», зверху вниз.
6. Постійно враховуйте психологічний стан окремих вихованців і колективу загалом.
7. Дивіться на себе збоку, постійно аналізуйте свої вчинки й дії.
8. Умійте слухати дітей, зважайте на їх думку.
9. Намагайтесь зрозуміти настрій дитини і на цій основі моделюйте спілкування з ними.
10. Спілкування не повинно призводити до конфліктів, а попереджувати їх.
11. Не принижуйте людську гідність.
12. Спілкування має бути систематичним. Не залишайте поза увагою «незручних» для вас дітей.
13. Будьте ініціативним у спілкуванні.
14. У процесі спілкування враховуйте стать вихованців.
15. Уникайте штампів, постійно шукайте нові форми, засоби, методи і прийоми.
16. Долайте негативні установки стосовно конкретного учня.
17. У процесі спілкування уникайте абстрактної критики, оскільки це породжує опір.
18. Якомога частіше усміхайтесь: це викликає позитивні емоції, спонукає до продуктивного спілкування.
19. У процесі вашого спілкування частіше висловлюйте схвалення, заохочення.
20. Відкрито виявляйте в дитячому колективі своє ставлення до вихованців.
21. Постійно розвивайте свою комунікативну пам'ять, запам'ятовуючи педагогічні ситуації, їх перебіг.
22. Якщо назріває потреба в індивідуальній бесіді, завчасно розробіть її план.
23. У процесі спілкування в центрі уваги має бути особистість учня, його гідність.
24. Враховуйте соціально-психологічне зростання дитини.
25. Систематично аналізуйте процес спілкування.
26. Технологія й тактика спілкування мають бути скеровані на усунення психологічних бар'єрів між вихователем і вихованцями.
27. Враховуйте в процесі спілкування індивідуальні особливості, темперамент, характери учнів.
28. Окремо обдумуйте особливості спілкування з важковиховуваними дітьми.
29. У процесі спілкування не зловживайте своїми перевагами як керівника-вихователя.
30. Постійно удосконалюйте інструмент спілкування — власне мовлення .

Література:

1. Вікова та педагогічна психологія I За ред. О.В. Скрипченка, Л.В. Долинської, Огороднійчук та ін. - К, 2001.
2. Власова О.І. Педагогічна психологія. - К, 2001.
3. Возрастная и педагогическая психология I Под ред. М.В. Гамезо, Е.А. Петрова, Л.М. Орлова. - М., 2003.
4. Заброцький М. М. Педагогічна психологія. – К.: МАУП, 2000. - 100с.
5. Зимняя Н.А. Педагогическая психология. - Ростов н/Д, 1997.
6. Немов Р.С. Психология: В 3 кн. - М., 1995. - Кн. 2.
7. Педагогічна психологія / За ред. Л.М. Проколієнко, Д.Ф. Ніколенка. - К., 1991.
8. Педагогическая психология / Под ред. Н.В. Ключевой. - М., 2003.
9. Потапчук Л.В. Педагогічна психологія. - Луцьк, 2004.
10. Столяренко Л.Д. Педагогическая психология. - Ростов н/Д, 2003.
11. Савчин М.В. Педагогічна психологія. – Київ. – Академвидав, 2007 – 424 с.
12. Степанов О.М. Педагогічна психологія: Навч. посібн.– К.:Академвидав, 2011 – 402с.
13. Хрестоматия по возрастной и педагогической психологии / Под ред. И.И. Ильцова, В.Я. Ляудис. - М., 1981.

Дане семінарське заняття можна провести нетрадиційно у формі тренінгу з розвитку комунікативних здібностей(залежно від готовності студентів та кількості часу) або провести тільки окремі ігрові вправи за вибором студентів.

Методичні рекомендації
щодо організації САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ
з навчальної дисципліни
ПЕДАГОГІЧНА ПСИХОЛОГІЯ
ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Основна форма навчальних занять студентів – самостійна робота над навчальним курсом, яка складається з вивчення матеріалу за підручниками, розв’язування психологічних задач, самоперевірки і виконання контрольних та індивідуальних завдань. СРС - це форма організації індивідуального вивчення студентами навчального матеріалу в аудиторний та поза аудиторний час. Метою СРС є сприяння у формуванні навичок самостійного мислення студента, що є необхідною професійною вимогою до молодого спеціаліста в будь якій галузі. Вміння САМОСТІЙНО мислити, формувати завдання та знаходити їх шлях розв’язання, систематизовувати та аналізувати набуті знання, вміти працювати з навчальною літературою, знаходити новітні технології щодо спеціальності означає вміти планувати та контролювати і регулювати свою діяльність без допомоги викладача. Результатами виконання СРС можуть бути: засвоєння певних знань, умінь, навичок; закріплення і систематизація набутих знань; застосування отриманих знань для розв’язання задач; виявлення прогалин у системі знань з предмету, що вивчається та їх самостійне усунення.

Самостійна робота студентів здійснюється за кількома **типами**, яким відповідають різні **завдання** самостійної роботи студентів:

1. *Самостійна робота з теоретичним матеріалом* — це самостійне позааудиторне письмове виконання ряду завдань для засвоєння навчального матеріалу на рівні “відтворення” і “розуміння”.

Можливі *види завдань*:

- конспектування, реферування, анотування рекомендованої літератури;
- формулювання висновків і підсумків;
- відповіді на запитання і самостійне формулювання запитань до навчальної теми;
- заповнення таблиць;
- креслення структурно-логічних схем;
- складання термінологічних словників, покажчиків, планів;
- наведення прикладів, опис ситуацій;
- завдання на аналіз, синтез, доведення, порівняння, класифікацію,

узагальнення, конкретизацію, інтерпретацію теоретичного матеріалу.

2. *Самостійна робота по підготовці до семінарських занять* та закріпленню їх результатів — самостійне позааудиторне письмове виконання ряду завдань для засвоєння навчального матеріалу на рівні “застосування” і “створення”.

Можливі *види завдань*:

- вирішення задач;
- аналіз і вирішення ситуацій;
- вправи;
- спостереження;
- експерименти;
- психодіагностика, аналіз результатів психодіагностики;
- підготовка до мікровикладання;

3. *Робота на семінарських заняттях* — індивідуальне чи групове виконання ряду завдань під керівництвом викладача на рівні засвоєння навчального матеріалу “застосування” і “створення”.

Можливі *види завдань*:

- дискусії і бесіди;
- виступи з доповідями і рефератами;
- вирішення задач і ситуацій;
- психодіагностика, інтерпретація й аналіз результатів виконання психодіагностичних методик;
- спостереження;
- експеримент;
- мікровикладання;
- дидактичні ігри.

4. *Контрольна робота* — індивідуальне чи групове виконання ряду контрольних завдань для перевірки реалізації навчальних цілей — досягання запланованих рівнів засвоєння навчального матеріалу теоретичного і практичного блоків тем.

Можливі *види завдань*:

- дидактичні тести;
- усні і письмові відповіді на запитання;
- аналіз і вирішення ситуацій, задач;
- співбесіди;
- звіти з самостійної роботи.

ОРГАНІЗАЦІЯ СРС

Організація СРС повинна здійснюватись із дотриманням наступних вимог:

1. Обґрунтування мети завдань у цілому і конкретного завдання зокрема.
2. Відкритість і загальна оглядовість завдань. Всі студенти повинні знати зміст завдання, мати можливість порівняти виконані завдання в одній та різних групах, проаналізувати правильність і корисність виконаної роботи.
3. Надання детальних методичних рекомендацій щодо виконання роботи.
4. Надання можливості студентам виконувати індивідуальні, творчі роботи, що відповідають умовно-професійному рівню засвоєння знань, не обмежуючи їх виконанням стандартних завдань.
5. Здійснення індивідуального підходу при виконанні самостійної роботи. Індивідуальні завдання можуть виконувати за бажанням всі студенти або окремі з них.
6. Нормування завдань для СРС, яке базується на визначенні затрат часу і трудомісткості різних її типів.
7. Підтримання постійного зворотного зв'язку із студентами в процесі здійснення самостійної роботи.

ВИМОГИ ДО СРС

Завдання для СРС повинні відповідати вимогам:

1. *Професійна результативність* – формулювання завдання, яке має професійне спрямування.
2. *Продуктивність* – передбачає отримання певного результату.
3. *Конструктивність* – наявність визначеної структури завдання-задачі: мета, вихідні дані, умови.
4. *Когнітивність* – перевага розумових дій над психомоторикою у процесі розв'язання завдання.
5. *Самостійність* – переважна кількість дій студента мають бути самостійними.

Приклади основних видів завдань для СРС

№ п/п	Основні типи завдань	Рекомендована частка у загальних витратах часу на СРС, %
1	Виконання тестів за матеріалами курсу. Розв'язування задач.	9,8
2	Письмові роботи: аналітичного характеру за теоретичними матеріалами (написання рефератів); контрольні роботи.	12,0
3	Узагальнення теоретичних матеріалів за допомогою додаткової літератури	5,0
4	Підготовка завдань до семінарських занять	16,9
5	Підготовка до екзамену.	21,0

ФОРМИ КОНТРОЛЮ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Керівництво і контроль за самостійною навчальною роботою студентів має здійснювати викладач на лекціях та семінарських заняттях, під час консультацій.

Керівним документом для студента в роботі над курсом “Методика викладання у вищій школі” є програма, матеріал якої потрібно вивчити за підручниками, акцентуючи увагу на визначеннях, основних поняттях курсу і на прикладах, що ілюструють ці визначення.

Перевірка засвоєних студентом знань проходить:

- під час групових та індивідуальних занять;
- при перевірці контрольних та індивідуальних завдань;
- при складанні колоквиумів та екзамену;
- під час написання рефератів за вказаною тематикою.

ЗМІСТ САМОСТІЙНОЇ (ІНДИВІДУАЛЬНОЇ) РОБОТИ

Зміст самостійної роботи

Тема 1. Предмет та завдання педагогічної психології.

1. Значення педагогічної психології для теорії і практики педагогічної діяльності.
2. Основні напрями в розвитку сучасної педагогічної психології.
3. Розробка проблем педагогічної психології в Україні.
4. Складання психолого-педагогічної характеристики учня як синтетичний метод дослідження особистості.

Теми доповідей і рефератів.

1. Виникнення і розвиток педагогічної психології.
2. Зв'язок педагогічної психології з іншими науками.

Література:

1. Абрамова Г.С. Возрастная психология. - М., 2001.
2. Асеев В.Г. Возрастная психология. - Иркутск, 1989.
3. Бех. І. Д. Виховання особистості. – К.: Либідь, - 2006. – 272 с.
4. Венгер Л.А., Мухина В.С. Психология. - М., 1988.
5. Вікова психологія I За ред. Г.С. Костюка. - К, 1986.
6. Вікова та педагогічна психологія I За ред. О.В. Скрипченка, Л.В. Долинської, З.В. Огороднійчук та ін. - К, 2001.
7. Власова О.І. Педагогічна психологія. - К, 2001.
8. Степанов О.М. Педагогічна психологія: Навч. посібн. – К.:Академвидав, 2011 – 402с.

Тема 2. Психологія навчання як розділ педагогічної психології.

1. Теорія навчальної діяльності В.В. Давидова.
2. Способи управління навчальною діяльністю.
3. Психологічні механізми планування навчальної діяльності.

Теми доповідей і рефератів.

1. Психологічні умови формування умінь і навичок.
2. Психолого-педагогічні основи засвоєння знань і понять.

Література:

1. Абрамова Г.С. Возрастная психология. - М., 2001.
2. Асеев В.Г. Возрастная психология. - Иркутск, 1989.
3. Бех. І. Д. Виховання особистості. – К.: Либідь, - 2006. – 272 с.
4. Венгер Л.А., Мухина В.С. Психология. - М., 1988.
5. Вікова психологія І За ред. Г.С. Костюка. - К, 1986.
6. Вікова та педагогічна психологія І За ред. О.В. Скрипченка, Л.В. Долинської, З.В. Огороднійчук та ін. - К, 2001.
7. Власова О.І. Педагогічна психологія. - К, 2001.
8. Столяренко Л.Д. Педагогическая психология. - Ростов н/Д, 2003.
9. Савчин М.В. Педагогічна психологія. – Київ. – Академвидав, 2007 – 424 с.
10. Степанов О.М. Педагогічна психологія: Навч. посібн.– К.:Академвидав, 2011 – 402с.
11. Хрестоматія по возрастной и педагогической психологии / Под ред. И.И. Ильцова, В.Я. Лядис. - М., 1981.

Тема 3. Психологія типів і видів навчання.

1. Алгоритмізоване навчання.
2. Навчання у співробітництві.

Теми доповідей і рефератів

1. Навчання як діалог.
2. Переваги і недоліки комп'ютерного навчання.
3. Психічний розвиток учнів в умовах комп'ютеризації навчання.

Література:

1. Абрамова Г.С. Возрастная психология. - М., 2001.
2. Асеев В.Г. Возрастная психология. - Иркутск, 1989.
3. Бех. І. Д. Виховання особистості. – К.: Либідь, - 2006. – 272 с.
4. Венгер Л.А., Мухина В.С. Психология. - М., 1988.
5. Вікова психологія І За ред. Г.С. Костюка. - К, 1986.
6. Вікова та педагогічна психологія І За ред. О.В. Скрипченка, Л.В. Долинської, З.В. Огороднійчук та ін. - К, 2001.
7. Власова О.І. Педагогічна психологія. - К, 2001.
8. Столяренко Л.Д. Педагогическая психология. - Ростов н/Д, 2003.
9. Савчин М.В. Педагогічна психологія. – Київ. – Академвидав, 2007 – 424 с.
10. Степанов О.М. Педагогічна психологія: Навч. посібн.– К.:Академвидав, 2011 – 402с.

11. Хрестоматія по возрастной и педагогической психологи / Под ред. И.И. Ильцова, В.Я. Лядис. - М., 1981.

Тема 4. Психологія учіння.

1. Рівні та показники сформованості навчальної діяльності.
2. Психодіагностика розумової самостійності учнів.
3. Розвиток механізмів самооцінки, самоконтролю учіння.

Теми доповідей і рефератів.

1. Психологічні умови формування вміння вчитися самостійно.
2. Вікова динаміка процесу учіння.

Література:

1. Абрамова Г.С. Возрастная психология. - М., 2001.
2. Асеев В.Г. Возрастная психология. - Иркутск, 1989.
3. Бех. І. Д. Виховання особистості. – К.: Либідь, - 2006. – 272 с.
4. Венгер Л.А., Мухина В.С. Психология. - М., 1988.
5. Вікова психологія І За ред. Г.С. Костюка. - К, 1986.
6. Вікова та педагогічна психологія І За ред. О.В. Скрипченка, Л.В. Долинської, З.В. Огороднійчук та ін. - К, 2001.
7. Власова О.І. Педагогічна психологія. - К, 2001.
8. Столяренко Л.Д. Педагогическая психология. - Ростов н/Д, 2003.
9. Савчин М.В. Педагогічна психологія. – Київ. – Академвидав, 2007 – 424 с.
10. Степанов О.М. Педагогічна психологія: Навч. посібн. – К.: Академвидав, 2011 – 402с.
11. Хрестоматія по возрастной и педагогической психологи / Под ред. И.И. Ильцова, В.Я. Лядис. - М., 1981.

Тема 5. Психологія виховання.

1. Теорія морального розвитку Л. Колберга.
2. Вчинок у вихованні школярів.
3. Характеристика психологічних механізмів виховання.

Теми доповідей і рефератів.

1. Характеристика теорії виховання в працях видатних педагогів і психологів.
2. Виховання як процес формування цілісної особистості.
3. Індивідуальний підхід у процесі виховання.

Література:

1. Абрамова Г.С. Возрастная психология. - М., 2001.
2. Асеев В.Г. Возрастная психология. - Иркутск, 1989.
3. Бех. І. Д. Виховання особистості. – К.: Либідь, - 2006. – 272 с.
4. Венгер Л.А., Мухина В.С. Психология. - М., 1988.
5. Вікова психологія І За ред. Г.С. Костюка. - К, 1986.
6. Вікова та педагогічна психологія І За ред. О.В. Скрипченка, Л.В. Долинської, З.В. Огороднійчук та ін. - К, 2001.
7. Власова О.І. Педагогічна психологія. - К, 2001.

8. Столяренко Л.Д. Педагогическая психология. - Ростов н/Д, 2003.
9. Савчин М.В. Педагогічна психологія. – Київ. – Академвидав, 2007 – 424 с.
10. Степанов О.М. Педагогічна психологія: Навч. посібн.– К.:Академвидав, 2011 – 402с.
11. Хрестоматія по возрастній и педагогической психології / Под ред. И.И. Ильєсова, В.Я. Ляудис. - М., 1981.

Тема 6. Психологічний зміст управління вихованням.

1. Класифікація виховних впливів у педагогічній психології.
2. Проблема діагностики вихованості учнів у сучасній педагогічній психології та шкільній практиці.

Теми доповідей і рефератів.

1. Самооцінка учнів та її виховне значення.
2. Формування спрямованості особистості школяра.

Література:

1. Абрамова Г.С. Возрастная психология. - М., 2001.
2. Асеев В.Г. Возрастная психология. - Иркутск, 1989.
3. Бех. І. Д. Виховання особистості. – К.: Либідь, - 2006. – 272 с.
4. Венгер Л.А., Мухина В.С. Психология. - М., 1988.
5. Вікова психологія I За ред. Г.С. Костюка. - К, 1986.
6. Вікова та педагогічна психологія I За ред. О.В. Скрипченка, Л.В. Долинської, З.В. Огороднійчук та ін. - К, 2001.
7. Власова О.І. Педагогічна психологія. - К, 2001.
8. Столяренко Л.Д. Педагогическая психология. - Ростов н/Д, 2003.
9. Савчин М.В. Педагогічна психологія. – Київ. – Академвидав, 2007 – 424 с.
10. Степанов О.М. Педагогічна психологія: Навч. посібн.– К.:Академвидав, 2011 – 402с.
11. Хрестоматія по возрастній и педагогической психології / Под ред. И.И. Ильєсова, В.Я. Ляудис. - М., 1981.

Тема 7. Психологія педагогічної діяльності.

1. Педагогічні функції та вміння.
2. Індивідуальний стиль педагогічної діяльності, його ознаки та прояви.

Теми рефератів.

1. Мотивація педагогічної діяльності.
2. Творчий рівень педагогічної діяльності.

Література:

1. Абрамова Г.С. Возрастная психология. - М., 2001.
2. Асеев В.Г. Возрастная психология. - Иркутск, 1989.
3. Бех. І. Д. Виховання особистості. – К.: Либідь, - 2006. – 272 с.
4. Венгер Л.А., Мухина В.С. Психология. - М., 1988.
5. Вікова психологія I За ред. Г.С. Костюка. - К, 1986.
6. Вікова та педагогічна психологія I За ред. О.В. Скрипченка, Л.В. Долинської, З.В. Огороднійчук та ін. - К, 2001.

7. Власова О.І. Педагогічна психологія. - К, 2001.
8. Столяренко Л.Д. Педагогическая психология. - Ростов н/Д, 2003.
9. Савчин М.В. Педагогічна психологія. – Київ. – Академвидав, 2007 – 424 с.
10. Степанов О.М. Педагогічна психологія: Навч. посібн.– К.:Академвидав, 2011 – 402с.
11. Хрестоматія по возрастній и педагогической психології / Под ред. И.И. Ильясова, В.Я. Ляудис. - М., 1981.

Тема 8. Психологія особистості вчителя.

1. Професійна самосвідомість вчителя, її формування.
2. Підібрати приклади педагогічного такту вчителя.
3. Авторитет вчителя.

Теми рефератів.

1. Перцептивні здібності вчителя.
2. Стресостійкість вчителя.

Література:

1. Абрамова Г.С. Возрастная психология. - М., 2001.
2. Асеев В.Г. Возрастная психология. - Иркутск, 1989.
3. Бех. І. Д. Виховання особистості. – К.: Либідь, - 2006. – 272 с.
4. Венгер Л.А., Мухина В.С. Психология. - М., 1988.
5. Вікова психологія І За ред. Г.С. Костюка. - К, 1986.
6. Вікова та педагогічна психологія І За ред. О.В. Скрипченка, Л.В. Долинської. З.В. Огороднійчук та ін. - К, 2001.
7. Власова О.І. Педагогічна психологія. - К, 2001.
8. Столяренко Л.Д. Педагогическая психология. - Ростов н/Д, 2003.
9. Савчин М.В. Педагогічна психологія. – Київ. – Академвидав, 2007 – 424 с.
10. Степанов О.М. Педагогічна психологія: Навч. посібн.– К.:Академвидав, 2011 – 402с.
11. Хрестоматія по возрастній и педагогической психології / Под ред. И.И. Ильясова, В.Я. Ляудис. - М., 1981.

Тема 9. Психологія педагогічного спілкування.

1. Педагогічні стереотипи.
2. Комунікативні уміння вчителя.

Теми рефератів.

1. Психологія педагогічного авторитаризму.
2. Правила педагогічного спілкування.
3. Бар'єри педагогічного спілкування.

Література:

1. Абрамова Г.С. Возрастная психология. - М., 2001.
2. Асеев В.Г. Возрастная психология. - Иркутск, 1989.
3. Бех. І. Д. Виховання особистості. – К.: Либідь, - 2006. – 272 с.
4. Венгер Л.А., Мухина В.С. Психология. - М., 1988.
5. Вікова психологія І За ред. Г.С. Костюка. - К, 1986.

6. Вікова та педагогічна психологія I За ред. О.В. Скрипченка, Л.В. Долинської, З.В. Огороднійчук та ін. - К, 2001.
7. Власова О.І. Педагогічна психологія. - К, 2001.
8. Столяренко Л.Д. Педагогическая психология. - Ростов н/Д, 2003. Степанов О.М. Педагогічна психологія: Навч. посібн. – К.:Академвидав, 2011 – 402с.
9. Савчин М.В. Педагогічна психологія. – Київ. – Академвидав, 2007 – 424 с.

Тестові завдання для перевірки самостійної роботи студентів.

1. Педагогічна психологія - це наука:
 - а) про закономірності розвитку психіки дитини в процесі навчальної діяльності;
 - б) про закономірності становлення і розвитку особистості в системі соціальних інститутів навчання і виховання;
 - в) про структуру і закономірності перебігу процесу учіння;
 - г) про закономірності розвитку психіки вчителя.
2. Основне завдання освіти:
 - а) сприяти засвоєнню людиною знань у процесі навчання;
 - б) формування умінь і навичок;
 - в) сприяти розвитку і саморозвитку особистості у процесі навчання;
 - г) оволодіння соціокультурним досвідом.
3. Під навчанням розуміють:
 - а) процес засвоєння знань, формування умінь і навичок;
 - б) процес передання знань, умінь і навичок від учителя до учня;
 - в) навчальні дії учня, якими він має оволодіти;
 - г) процес взаємодії двох діяльностей: діяльність учителя та діяльність **учня**.
4. Специфічною формою діяльності учня, спрямованою на засвоєння знань, оволодіння вміннями і навичками, а також на його розвиток, є:
 - а) наочність;
 - б) учіння;
 - в) навчання;
 - г) навчальність.
5. Провідний принцип української педагогічної психології- це:
 - а) принцип соціального моделювання;
 - б) принцип трансформації знань, їхнього розширення і пристосування до розв'язання нових завдань;
 - в) принцип особистісно-діяльнісного підходу;
 - г) принцип встановлення зв'язку між стимулами і реакціями;
 - д) принцип вправляння.

6. Глибоким і повним рівнем наочності є:

- а) відтворення;
- б) розуміння;
- в) впізнавання;
- г) засвоєння.

7. Як методи дослідження педагогічна психологія використовує:

- а) методи педагогіки;
- б) методи загальної психології;
- в) навчальний експеримент;
- г) навчальний і формувальний експерименти у сукупності з методами загальної психології.

8. На відміну від навчального експерименту, формувальний експеримент:

- а) не передбачає навчання;
- б) вимагає спеціальних лабораторних умов;
- в) передбачає планомірний поетапний процес формування розумових дій і понять;
- г) орієнтований на розвиток пізнавальних процесів.

9. Л.С. Виготський розглядав проблему співвідношення навчання і розвитку так:

- а) ототожнював процеси навчання і розвитку;
- б) вважав, що навчання повинне спиратися на зону актуального розвитку дитини;
- в) вважав, що навчання має забігати вперед розвитку і вести його за собою.

10. Основною психологічною проблемою традиційного підходу до навчання є:

- а) низький рівень знань;
- б) недостатньо розвинуті пізнавальні процеси учнів;
- в) недостатня активність учнів у процесі навчання.

11. Мета розвивального навчання:

- а) розвиток учня як суб'єкта навчальної діяльності;
- б) досягнення високого рівня наочності учнів;
- в) формування розумових дій і понять;
- г) розвиток дій самоконтролю та самооцінки в учнів у процесі навчання.

12. Навчальна діяльність складається з:

- а) навчального завдання та навчальних дій;
- б) мотиваційного, операційного та регульовального компонентів; г) дій внутрішнього контролю та оцінки.

13. Провідний мотив навчальної діяльності, що забезпечує ефективність процесу навчання - це:

- а) потреба змінити соціально-статусну позицію у спілкуванні;
- б) потреба отримувати підтримку і визнання;
- в) прагнення відповідати вимогам викладачів; уникнути покарань;
- г) прагнення набути нових знань та вмінь.

14. Основним принципом організації процесу навчання в системі Д.Б. Ельконіна і В.В. Давидова є:

- а) організація навчання від конкретного до загального;
- б) логіка сходження від абстрактного до конкретного;
- в) оволодіння великою сумою знань;
- г) принцип засвоєння логічних форм.

15. Недоліком програмованого навчання є:

- а) відсутність чітких критеріїв контролю знань;
- б) недостатній розвиток самостійності учнів;
- в) відсутність індивідуального підходу до навчання;
- г) недостатній розвиток творчого мислення учнів.

16. Спеціальна робота педагога з активізації пізнавальної діяльності учнів з метою самостійного набуття ними знань лежить в основі:

- а) програмованого навчання;
- б) проблемного навчання;
- в) теорії поетапного формування розумових дій і понять;
- г) традиційного навчання.

17. Згідно з теорією поетапного формування розумових дій і понять П.Я. Гальперіна, організація процесу навчання передусім має спиратися на:

- а) матеріальну дію;
- б) створення орієнтовної основи дій;
- в) мовленнєву форму виконання дії;
- г) внутрішнє мовлення.

18. Основним показником готовності дитини до навчання в школі є:

- а) оволодіння основними навичками читання і лічби;
- б) розвиток у дитини дрібної моторики;
- в) бажання дитини ходити в школу;
- г) зрілість психічних функцій і саморегуляція;
- д) наявність у дитини необхідного шкільного приладдя.

19. Поняття „навчальність” визначається...

- а) наявним рівнем знань і умінь учня;

- б) здатністю вчителя навчити дитину;
- в) психічними особливостями і можливостями учня в процесі навчання;
- г) зоною актуального розвитку учня.

20. Які психічні новоутворення з'являються у молодшого школяра у процесі навчальної діяльності (оберіть варіанти відповідей):

- а) сприйняття;
- б) мотивація;
- в) внутрішній план дії;
- г) порівняння;
- д) рефлексія; є) увага;
- ж) теоретичний аналіз.

21. Навчальне співробітництво, за Г. Цукерманом, - це:

- а) взаємодія учнів у процесі навчання;
- б) процес взаємодії педагога з учнем;
- в) процес, в якому учень займає активну позицію навчання самого себе з допомогою вчителя та однолітків.

22. Основною функцією педагогічної оцінки є:

- а) визначення рівня фактичного виконання навчальної дії;
- б) здійснення підкріплення у вигляді покарання-заохочення;
- в) розвиток мотиваційної сфери учня.

23. Вихованість характеризується:

- а) схильністю людини до виховних впливів;
- б) засвоєнням моральних знань і форм поведінки;
- в) умінням людини адекватно поводити себе у суспільстві, взаємодіючи з іншими людьми в різних видах діяльності.

24. Педагогічна спрямованість - це:

- а) любов до дітей;
- б) система емоційно-ціннісних ставлень, яка детермінує структуру мотивів особистості вчителя;
- в) бажання оволодіти професією педагога.

25. Знання педагогом свого предмета належить до класу:

- а) академічних здібностей;
- б) перцептивних здібностей;
- в) дидактичних здібностей.

26. Професійна активність вчителя з метою розв'язання завдань навчання і виховання називається:

- а) педагогічною спрямованістю;
- б) педагогічною діяльністю;
- в) педагогічним спілкуванням;
- г) педагогічною компетентністю.

27. Педагогічна діяльність починається з:

- а) відбору навчального змісту;
- б) вибору методів і форм навчання;
- в) аналізу можливостей і перспектив розвитку учнів.

Ключ до тесту

1.б	14.б
2. в	15. г
3.г	16. б
4.б	17. б
5. в	18. г
6. г	19. в
7. г	20. в
8. в	21. в
9. в	22. в
10. в	23. в
11.а	24.б
12.б	25. а
13.г	26.б
	27. в

Теми рефератів, обов'язкових для виконання

1. Основні етапи розвитку педагогічної психології.
2. Міжпредметні зв'язки педагогічної психології.
3. Сучасні теорії та концепції педагогічної психології.
4. Мотивація учіння та діагностика шкільної мотивації в учінні.
5. Структурні компоненти учіння та їх розвиток.
6. Уміння вчитись самостійно як інтегральна якість особистості.
7. Психологічна характеристика процесу засвоєння знань.
8. Психологічна характеристика вироблення умінь і навичок.
9. Психічний розвиток учнів в умовах комп'ютерного навчання.
10. Характеристика психологічних механізмів виховання.
11. Особливості психологічних механізмів планування навчальної діяльності.
12. Неуспішність учнів та її причини і попередження.
13. Навчання та його психологічні механізми.
14. Психологічні основи особистісно-орієнтованого навчання.
15. Психологічні основи розвивального навчання.
16. Вікові особливості самовиховання.
17. Психологічні основи педагогічної оцінки.
18. Педагогічні здібності вчителя та їх розвиток.
19. Становлення індивідуального стилю педагогічної діяльності.
20. Особливості «Я» концепції педагога.
21. Мотиви педагогічної діяльності.
22. Можливості самовиховання в молодшому шкільному віці.
23. Теорія морального розвитку особистості за Л. Колбергом.
24. Психологічна готовність до педагогічної діяльності.
25. Психологія педагогічних стереотипів.
26. Психологія педагогічного авторитаризму.
27. Гуманістичні теорії виховання особистості.
28. Научіння, його механізми та види.
29. Психологічні чинники успішного учіння.
30. Авторитет вчителя та чинники його формування.
31. Структурно-ієрархічна модель особистості вчителя.
32. Рівні оволодіння педагогічною діяльністю.
33. Порівняльний аналіз авторитарної і гуманістичної концепції освітнього процесу.
34. Сутність осмисленого і неосмисленого засвоєння знань.

35. Сутність особистісно-зорієнтованого навчання.
36. Специфіка методу спостереження у педагогічній психології.
37. Сутність і функції методу тестів у педагогічній психології.

МОДУЛІ ПЕРЕВІРКИ ЗНАНЬ

Весь матеріал програми поділено на два модулі, кожен з яких завершується модульною контрольною роботою. Протягом навчання за кожен модуль студент може отримати по 50 балів (в сумі — 100 балів за семестр), що відповідає оцінці «відмінно». Кожний студент в кінці змістового модуля виконує модульну контрольну роботу.

При цьому автоматично зараховуються оцінки за такою схемою.

Таблиця 1.

РОЗПОДІЛ БАЛІВ ЗА РІЗНІ ВИДИ РОБІТ

№	Вид роботи	Кількість балів
1	Відповідь на семінарському занятті з основних питань	2,3,4,5
2	Перескладання теми пропущеного семінарського заняття	2,3,4,5
3	Активна участь у роботі семінару (доповнення тощо)	2,3,4,5
4	Виконання самостійних робіт (форма контролю знань)	2,3,4,5
6	Модульна контрольна робота	2, 3, 4, 5
7	Виконання індивідуальної чи інших форм позакласної роботи	2,3,4,5

Таблиця 2.

ПОТОЧНА ОЦІНКА ТА СЕМЕСТРОВИЙ КОНТРОЛЬ

Підсумкова семестрова оцінка		Оцінка ЕКТС
бали	національна шкала	
90—100	відмінно	A
75—89	добре	BC
60—74	задовільно	DE
35—59	незадовільно	FX
0—34		F

Питання для модульної контрольної роботи №1

Теоретична частина

1. Психологічна характеристика навчання.
2. Структурні компоненти навчальної діяльності, їх характеристика.
3. Психологічні умови успішного навчання.
4. Переваги та недоліки комп'ютерного навчання.
5. Учіння як індивідуальна пізнавальна діяльність.
6. Структурні компоненти учіння, їх розвиток.
7. Психологічні основи розвивального навчання.
8. Психологічні основи особистісно орієнтованого навчання.
9. Психологічні моделі навчання.
10. Психологічні основи проблемного навчання.
11. Теорія поетапного формування розумових дій.
12. Характеристика мотиваційного компоненту учіння.

Практична частина

1. Накреслити схему методів педагогічної психології.
2. Накреслити схеми між предметних зв'язків педагогічної психології.
3. Вказати розділи педагогічної психології.
4. Накреслити схему видів навчання.
5. Назвати види мотивів учіння.
6. Назвати компоненти навчальності.
7. Скласти рекомендації для формування позитивної мотивації учіння.
8. Скласти рекомендації для роботи з учнем з низькою навчальністю.
9. Скласти рекомендації для роботи з учнем з високою навчальністю.
10. Скласти рекомендації для формування організаційних вмінь молодших школярів.
11. Скласти рекомендації для формування контрольної – оцінних вмінь молодших школярів.
12. Скласти рекомендації для формування загально - пізнавальних вмінь молодших школярів.

Тестові завдання.

1. Що є предметом педагогічної психології?
 - а) особливості переходу від одного періоду до іншого;
 - б) закономірності засвоєння соціального досвіду;
 - в) умови уміння;

г) психологічні закономірності навчання і виховання, оволодіння досвідом, управління процесом учіння, формування особистості.

2. На становлення педагогічної психології вплинули ідеї таких визначних учених:

а) Я.А. Коменський, Ж.-Ж. Руссо, Г. Песталоцці;

б) Й. Герbart, А. Дістервег;

в) Т. Кониський, Г. Сковорода, К.Д. Ушинський;

г) І.М. Сеченов, І.П. Павлов, М.О. Бернштейн.

3. У чому полягає сутність психолого-педагогічного напрямку, який називають педологією?

а) тестова психодіагностика;

б) розвивальне навчання;

в) комплексне вивчення дитини, на основі вимірів якого визначають особливості поведінки дитини з метою діагностики її розвитку;

г) теоретичне осмислення освітнього процесу.

4. Назвіть, які з наведених положень становлять методологічні основи педагогічної психології:

а) активність учня і вчителя розглядається як діяльність;

б) єдність зовнішньої матеріальної діяльності і внутрішньої психічної, тобто принцип інтеріоризації;

в) соціальна природа законів формування психіки людини;

г) отожднення психічного розвитку з процесом навчання.

5. До альтернативних підходів у дослідженні законів засвоєння соціального досвіду належать:

а) біхевіористичний;

б) когнітивний;

в) інформаційний;

г) розвивальний.

6. Найширше у педагогічній психології застосовують:

а) спостереження та експеримент;

б) спостереження і природний експеримент;

в) спостереження та опитувальні методи;

г) спостереження, навчальний і виховний експеримент, тестування.

7. У педагогічній діяльності широко використовують аналіз продуктів діяльності. Це:

а) зароблені учнем бали;

б) твори, малюнки, контрольні роботи;

в) розумові дії, якості особистості;

г) знання, бажання, цілі.

8. Перетворювальний експеримент - це вид природного експерименту, що спрямований на дослідження змін:

а) у розумовому розвитку;

б) в емоційно-вольовій сфері;

в) у спрямованості особистості;

г) у семантичному становленні людини.

9. Які з тестів масштабно використовують у педагогічній психології?

а) тести здібностей;

б) тести умінь і навичок;

в) проєктивні тести;

г) фізичні тести.

10. Метод бесіди дає змогу вивчити:

а) інтереси, бажання, наміри учнів;

б) розумові здібності; в) домінування;

г) знання, вміння, навички.

11. Педагогічна психологія – це наука, яка вивчає:

А) закономірності розвитку психіки дитини у процесі навчальної діяльності;

Б) закономірності становлення і розвитку особистості в системі соціальних інститутів навчання і виховання;

В) структуру і закономірності перебігу процесу учіння;

12. Провідним принципом педагогічної психології є:

А) принцип соціального моделювання;

Б) принцип трансформації знань;

В) принцип особистісно – діяльнісного підходу;

Г) принцип встановлення зв'язку між стимулами і реакціями;

13. Основною метою освіти є:

А) сприяння засвоєнню людиною знань у процесі навчання;

Б) формування умінь і навичок;

В) сприяння розвитку і саморозвитку особистості в процесі навчання;

Г) оволодіння соціокультурним досвідом.

14. Як методи дослідження педагогічна психологія використовує:

А) методи педагогіки;

Б) методи загальної психології;

В) навчальний експеримент;

Г) навчальний і формувальний експерименти у сукупності з методами загальної психології.

Питання для модульної контрольної роботи №2

Теоретична частина

1. Предмет та завдання психології виховання.
2. Предмет та завдання психології педагогічної діяльності.
3. Виховання як процес виховання цілісної особистості.
4. Вчинок як одиниця моральної поведінки, його види.
5. Психологічна структура психологічної діяльності.
6. Самовиховання, його етапи та методи.
7. Функції педагогічної діяльності.
8. Психологічне обґрунтування, заохочення і покарання.
9. Психологічне обґрунтування методу переконання.
10. Стилі педагогічної діяльності.
11. Психологічні основи педагогічного такту вчителя.
12. Стилі педагогічного спілкування.
13. Психологічний аналіз вчинку.
14. Психологічний зміст управління процесом виховання.
15. Рівні, показники і критерії вихованості.
16. Психологічні механізми та етапи формування властивостей особистості.
17. Професійно важливі якості вчителя.
18. Вікова динаміка формування властивостей особистості.
19. Педагогічне мислення та його функції.
20. Психологічні основи педагогічної оцінки.

Практична частина

1. Назвіть теорії виховання.
2. Накресліть схему класифікації виховних впливів.
3. Вкажіть види навчання в педагогічному процесі.
4. Назвіть методи діагностики вихованості.
5. Вкажіть критерії та показники вихованості.
6. Накресліть схему методів самовиховання.
7. Накресліть схему структури педагогічних здібностей.
8. Вкажіть етапи педагогічного спілкування.
9. Назвіть функції педагогічної оцінки.

10. Назвіть групи умінь вчителя.
11. Чи залежить рівень результативності педагогічної діяльності від досвіду роботи.
12. Які особливості педагогічного спілкування.
13. Які чинники формування авторитету вчителя.
14. Яка роль педагогічних здібностей у формування педагогічної майстерності?
15. Які особистісні риси педагога сприяють ефективності педагогічного спілкування?
16. Яка роль стереотипів у пізнанні вчителем особистості учня.
17. Складіть психологічний портрет особистісно-орієнтованого вчителя.
18. Складіть психологічний портрет авторитарного вчителя.
19. Які педагогічні функції реалізує вчитель у різних видах педагогічної діяльності?
20. Які психологічні умови використання методу переконання?

Тестові завдання

1. Що таке виховання?
 - а) виховання - це наслідування;
 - б) це залежність того, хто виховується від того, хто виховує;
 - в) вихователь впливає на вихованця, ототожнюючись (або неото-тожнюючись) з деякою еталонною для учня особистістю;
 - г) це взаємодія вихователя і вихованця з метою розвитку особистості, всебічно освіченої і гармонійно розвиненої людини.
2. Виховуваність - це:
 - а) вплив на вихованця усього суспільства, школи, сім'ї, літератури і театру;
 - б) характеристика психічної діяльності вихованця, що виражається в готовності його здобувати досвід старших поколінь;
 - в) еластичність нервової системи і психіки;
 - г) процес засвоєння та активного відтворення соціального досвіду.
3. Вихованість - це:
 - а) рівень закріплення внаслідок виховання необхідних поглядів, форм поведінки та моральних якостей;
 - б) розвиток і вияв властивостей особистості;
 - в) підготовленість вихованця до життя;
 - г) цілеспрямований розвиток кожної дитини як неповторної індивідуальності.
4. Психологічні механізми виховання:
 - а) суспільні норми і цінності;
 - б) осмислене і довільне присвоєння досвіду;
 - в) інтерналізація правил моралі;

г) імітація, наслідування, навіювання, соціальне зараження, ідентифікація, свідомість і самосвідомість, рефлексивність мислення.

5. У процесі виникнення і становлення якостей особистості виділяють етапи:

а) зразок, зразок-орієнтир;

б) мотиви;

в) вибір форми поведінки та перехід її у звичну поведінку;

г) перетворення ідей, норм, вимог у стійко-виявлювані вчинки.

6. У чому полягає управління становленням якостей особистості? Оберіть серед запропонованих:

а) визначення „менше змісту, потреб-мотивів, операцій, емоцій, контролю оцінки“;

б) організація перших моральних поведінкових зразків;

в) актуалізація адекватних мотивів і вибір відповідних форм поведінки;

г) вправляння до виникнення звичних форм поведінки та потреб у поведінці відповідно до норм і правил моралі.

7. Як співвідносяться між собою поняття „управління становленням якостей особистості“ і „процес самовиховання“?

а) ці поняття тотожні;

б) не пов'язані між собою;

в) не тотожні;

г) самовиховання є метою управління процесом становлення особистості.

8. Оберіть правила успішного спілкування з вихованцем:

а) організація необхідного досвіду, організація взаєморозуміння;

б) створення оптимальних і необхідних умов для нового циклу розвитку;

в) емпатичний спосіб спілкування, здатність проникати у внутрішній світ вихованця, розуміння його;

г) цілковите прийняття вихованця, активне слухання, Я-повідомлення, вираження поваги і любові.

9. Важкі діти - результат впливу різних чинників. Оберіть групи цих чинників:

а) причини, що пов'язані з індивідуально-психологічними особливостями розвитку дітей;

б) негативний вплив сім'ї та порушення вимог виконання програми дошкільного виховання;

в) невикористані резерви внутрішнього дошкільного виховання;

г) вроджені або спадкові негативні передумови виникнення негативної спрямованості особистості вихованця.

10. Відхилення у поведінці називається:

- а) егалітацією;
- б) девіантністю;
- в) делінквентністю;
- г) акцентуаціями.

11. Самостійність є результатом впливу:

- а) соціального;
- б) „зовнішнього“, яке перетворюється у ворога суб'єктивності;
- в) замкненість у собі, непроникність для іншого;
- г) ставлення, відсутність почуття „базового довір'я“, „моменту тилу“.

12. Аналіз вчинку учня полягає у:

- а) виявленні на пряму розвитку особистості;
- б) аналізі мотивів;
- в) обставин і психічного стану учня;
- г) аналізі дій і якостей особистості.

13. Критеріями вихованості учня є:

- а) вміння пристосуватися до обставин;
- б) мотиви поведінки;
- в) сформованість певних рис особистості (колективізм і товарицька допомога тощо);
- г) стійка поведінка відповідно до норм і правил з власної потреби і переконань.

14. Педагогічна праця - це: а) діяльність дорослих членів суспільства, професійною метою яких є виховання молодого покоління;

- б) мистецтво;
- в) мета-діяльність, яка спрямована у майбутнє;
- г) виховний і навчальний вплив учителя на учнів, спрямований на їхній особистісний, інтелектуальний і діяльнісний розвиток, який є водночас основою саморозвитку та самовдосконалення.

15. Педагогічна діяльність має таку структуру:

- а) мотиви, цілі і завдання;
- б) педагогічні дії, способи і засоби;
- в) аналіз, оцінка і корекція дій та педагогічної діяльності загалом;
- г) навчально-виховне завдання, мотиви, цілі, дії, способи, дії оцінювання, контролю, корекції продукту і процесу діяльності.

16. У структурній моделі вчителя виділяють:

- а) цілетворення, педагогічне мислення та педагогічну рефлексію, педагогічну спрямованість;

- б) комбінація особистісних якостей і властивостей, що розглядаються як педагогічні здібності;
- в) педагогічний такт;
- г) систему дій вчителя, яка спрямована на створення оптимальних умов самостійного розвитку особистості дитини, її творчої самодіяльності.

17. Педагогічні здібності - це:

- а) складна і багатовимірна психологічна категорія;
- б) „проекція педагогічної діяльності на особистість“;
- в) сукупність індивідуально-психологічних особливостей особистості, які відповідають вимогам педагогічної діяльності і визначають успіх в оволодінні цією діяльністю;
- г) особливості особистості, які виявляються у швидкості і відносній легкості оволодіння певним досвідом.

18. До педагогічних здібностей відносять:

- а) здібності передачі знань учням, здібності розуміти їх, спостережливість, самостійний і творчий склад мислення, кмітливість учителя, організаційні здібності;
- б) здатність учителя викладати у доступній для учнів формі, рефлексивно-гностичні здібності, серед них: розуміння вчителем учня, інтерес до дітей, спостережливість за ними, виявлення творчості у своїй діяльності, комунікативні здібності з вольовим впливом, педагогічну вимогливість, педагогічний такт, здатність до організації учнівського колективу;
- в) дидактичні, особистісні та організаційно-комунікативні;
- г) організаторські, комунікативні, педагогічна спостережливість, педагогічний такт, сугестивні здібності, педагогічна уява, розподіл уваги.

19. Педагогічні здібності і педагогічні вміння - це поняття:

- а) тотожні;
- б) не тотожні;
- в) не тотожні, але пов'язані між собою та взаємозумовлені;
- г) є складниками здібностей.

20. Назвіть групи педагогічних умінь:

- а) уміння бачити в педагогічній ситуації проблему і перетворити її у завдання, уміння працювати над змістом, уміння вивчати стан психічних функцій учнів, уміння добирати відповідні прийоми і форми навчання і виховання учнів, уміння використовувати психолого-педагогічні знання;

- б) вміння створювати умови психологічної безпеки у спілкуванні, зрозуміти позицію іншого у спілкуванні, здійснювати переважно організаційний вплив, вміння брати на себе різні ролі, відмовитися від корпоративного стереотипу „вчитель завжди має рацію”;
- в) вміння спостерігати, запам'ятовувати, шукати істотне у ситуаціях, створювати образи, досконало володіти мовою, вміння розв'язувати завдання, музичні, артистичні та інші;
- г) вміння підтримувати стійку професійну позицію педагога, протидіяти труднощам, вміння створювати перспективу свого професійного розвитку, характеризувати знання учнів, оцінити стан вихованості учнів і виховуваності.

21. Конгруентність у спілкуванні - це :

- а) самоподання;
- б) бажання бути зрозумілим, ширим і відвертим, завжди готовим спілкуватися з учнями;
- в) повна відповідність того, що людина пропонує з допомогою інтонації, рухів тіла і голови, змісту його слів, внутрішнім спонукам;
- г) здатність уявити, як учитель сприймається учнями, колегами, батьками.

22. Демократичний стиль спілкування вчителя виявляється, коли:

- а) розпорядження і заборони обговорюють у групі;
- б) справи у такій атмосфері пущені на самовплив, лідер не дає вказівок;
- в) схвалення або негативні оцінки здійснюють у формі порад;
- г) інструкції надають у формі пропозицій.

23. Знайдіть стилі, які виділені за такими критеріями: змістом педагогічної діяльності, динамікою діяльності вчителя (гнучкість, стійкість, вміння переключатися), результативністю (знання, вміння, навички та інтерес до предмета в учнів):

- а) педагогічне спілкування, основане на взаємній захопленості сумісною творчою діяльністю;
- б) дружній стиль;
- в) емоційно-методичний стиль (ЕМС);
- г) розмірковувально-методичний стиль (РМС).

Питання для підготовки для семестрового контролю

1. Предмет і завдання педагогічної психології.
2. Методи педагогічної психології.
3. Учіння як самостійна пізнавальна діяльність.
4. Структурні компоненти учіння та їх розвиток.
5. Уміння вчитись самостійно як інтегральна якість особистості.
6. Психологічні фактори та умови успішності учіння.
7. Научіння, його механізми, види та рівні.
8. Психологія навчання як розділ педагогічної психології.
9. Психологічні теорії та види навчання.
10. Психологічні моделі навчання.
11. Розвивальне навчання, його принципи.
12. Психологічний аналіз програмованого навчання.
13. Психологічний аналіз проблемного навчання.
14. Теорія поетапного формування розумових дій.
15. Алгоритми та діалоги у навчанні.
16. Особистісно-орієнтоване навчання, його мета та принципи.
17. Фактори та умови успішного навчання.
18. Психологія виховання, її завдання.
19. Теорія виховання в сучасній педагогічній психології.
20. Виховання як процес формування цілісної особистості.
21. Психологічні механізми формування якостей особистості.
22. Вікова динаміка формування властивостей особистості.
23. Психологічний зміст управління вихованням. Зовнішнє та внутрішнє управління.
24. Самовиховання як вища форма самоуправління вихованням,
25. його розвиток.
26. Вчинок як одиниця поведінки, види вчинків.
27. Психологічний аналіз вчинку.
28. Роль діалогічного спілкування в розумінні сутності вчинку.
29. Класифікація виховних впливів.
30. Психологічне обґрунтування методу заохочення
31. Психологічне обґрунтування методу покарання.
32. Психологічне обґрунтування методу переконання.
33. Психологічне обґрунтування методу навіювання.
34. Роль прикладу у виховання.

35. Рівні, критерії та показники вихованості.
36. Вимірювання вихованості. Рівні вихованості.
37. Психологічна структура педагогічної діяльності.
38. Функції педагогічної діяльності.
39. Рівні результативності педагогічної діяльності. Творчий рівень педагогічної діяльності.
40. Професійно важливі якості особистості вчителя.
41. Авторитет вчителя та його чинники.
42. Психологічні основи педагогічного такту.
43. Педагогічна діяльність як процес розв'язування педагогічних завдань.
44. Особливості та функції педагогічного мислення.
45. Педагогічні здібності, їх структура та розвиток.
46. Педагогічне спілкування, його особливості та функції.
47. Умови ефективності педагогічного спілкування.
48. Етапи педагогічного спілкування.
49. Стили педагогічного спілкування.
50. Бар'єри педагогічного спілкування.
51. Індивідуальний стиль педагогічної діяльності, його ознаки та прояви.
52. Види стилів педагогічної діяльності.
53. Критерії оцінки ефективності діяльності педагога.
54. Психологічні основи педагогічної оцінки.
55. Психологічний аналіз уроку.
56. Принципи складання психолого-педагогічної характеристики учня.
57. Педагогічна перцепція, її механізми та особливості.
58. Перцептивні здібності вчителя.
59. Психологія педагогічних стереотипів.
60. Психологія педагогічної діяльності, її завдання.
61. Мотивація учіння, її вікова динаміка.

Короткий термінологічний словник

Авторитет – загально визнаний вплив індивіда на інших який ґрунтується на його суспільному положенні, посаді, статусі.

Алгоритмізоване навчання - система прийомів, методів розв'язання завдань у визначеній послідовності.

Виховання - діяльність педагогів-вихователів, спрямована на зміну свідомості, світогляду, психіки, ціннісних орієнтацій, знань і способів діяльності особистості, що сприяє її моральному, духовному зростанню і вдосконаленню.

Виховне оточення - умови, що сприяють становленню у дитини позитивних якостей.

Виховний вплив - процес організації спільної активної діяльності педагога і учнів з метою зміни моральних, соціально-психологічних характеристик та перебудови поведінки об'єктів виховного впливу.

Гра - діяльність, спрямована на орієнтування у предметній і соціальній дійсності.

Егоцентризм (*лат. ego - я і centrum - центр*) - погляд на себе як на центр Всесвіту.

Емпатія (*англ. empathy - співчуття, співпереживання*) – здатність емоційно відгукуватися на переживання іншої Людини, що виявляється у співчутті, співпереживанні, співстражданні.

Заохочення - спонування когось до якоїсь дії певними засобами (похвала, нагорода, переконання, приклад ТОЩО).

Здатність до навчання - система властивостей особистості і діяльності школяра, яка характеризує ЙОГО можливості у засвоєнні навчальної програми (знань, понять, умінь, навичок та ін.).

Ідентичність (*лат. identicus - однаковий, тотожний*) – усвідомлена індивідом самототожність; потреба юнаків і дівчат зайняти внутрішню позицію Дорослої людини, усвідомити своє місце у суспільстві, зрозуміти себе і власні можливості.

Імпринтинг - швидке, автоматичне, майже миттєве пристосування організму до умов його життя з використанням готових від народження форм поведінки.

Інтерес - форма вияву пізнавальної потреби, яка забезпечує спрямованість особистості на усвідомлення цілей, предмету, засобів і процесу діяльності та сприяє ознайомленню з новими фактами дійсності.

Метод поперечних зрізів - метод вікової та педагогічно. психології, який полягає в одночасному порівнянні різних вікових груп досліджуваних (новоутворень, особливостей навчальної діяльності, розвитку тощо).

Навички - стійка, удосконалена у результаті багаторазових, цілеспрямованих вправ дія.

Навчальна діяльність - цілеспрямована діяльність учнів, результатом якої є розвиток особистості, інтелекту, здібностей, засвоєння знань, оволодіння вміннями та навичками.

Навчання - спільна діяльність педагога і дитини, зорієнтована на засвоєння знань, умінь і навичок, способів пізнавальної діяльності.

Наслідування - відтворення дій, ідеалів, рис характеру, творчої манери інших осіб.

Научіння - спосіб накопичення індивідуального досвіду в процесі онтогенезу.

Операція навчальної діяльності - свідомі цілеспрямовані дії, які в результаті

багаторазового повторення включаються у більш складні дії, поступово з об'єкта свідомого контролю перетворюються на спосіб виконання складнішої дії.

Педагогічна майстерність - оволодіння педагогом кращими зразками, еталонами та рівнем педагогічної діяльності, педагогічного Спілкування, професійної поведінки, що забезпечує високі результати навченості, вихованості і розвитку учнів.

Педагогічна психологія - галузь психології, яка вивчає закономірності психічної діяльності людини у процесі розвитку і саморозвитку, виховання і самовиховання, навчання і самонавчання.

Переконання - усвідомлені потреби, які спонукають особистість діяти відповідно до її принципів і ціннісних орієнтацій.

Пізнавальні інтереси - група мотивів, пов'язана зі змістом і процесом учіння, спрямована на опанування способом певної діяльності.

Проблемне навчання - система методів, засобів, що шляхом розв'язування проблемних завдань у процесі засвоєння нових знань формують в учнів творче мислення та пізнавальні інтереси.

Програмоване навчання - система подавання теоретичного матеріалу та організованих форм навчальної роботи учня, що сприяють йому у самостійному здобуванні знань, оволодінні вміннями і навичками.

Продуктивність навчальної діяльності - швидкість і якість засвоєння знань, формування узагальнених способів дій.

Рівень навчованості - вміння виокремити навчальне завдання та перетворити його на самостійну мету пізнавальної діяльності.

Самоактуалізація - прагнення людини до найповнішого виявлення і розвитку своїх можливостей.

Самовиховання - управління суб'єктом своєю діяльністю, спілкуванням, поведінкою, переживаннями, спрямованими на зміну своєї особистості відповідно до усвідомлених цілей, ідеалів і переконань задля самовдосконалення.

Самооцінка - суб'єктивне сприйняття і оцінка особистістю досягнутих результатів і сформованих якостей.

Самопізнання - процес, який ґрунтується на самоспостереженні, самоаналізі та самооцінюванні особистості та особливостей її життєдіяльності.

Самосвідомість - образ себе, оцінка і ставлення до себе. **Самоспостереження** - спостереження за своїми діями, поведінкою, переживаннями, думками й іншими проявами психічного та особистісного життя.

Уміння - здатність використовувати наявні знання, поняття, оперувати ними для виявлення суттєвих властивостей об'єктів і явищ, успішного розв'язання теоретичних і практичних завдань.

Учіння - стихійний або цілеспрямований процес засвоєння людиною знань, вироблення вмінь і навичок, розвиток особистості, інтелекту, що відбувається в умовах індивідуальної або спільної діяльності, спілкування з ровесниками або старшими шляхом спостереження за поведінкою та діяльністю інших людей, їх наслідування, а також у процесі сприймання та аналізу інформації у засобах масової інформації.

Список рекомендованої літератури

1. Абрамова Г.С. Возрастная психология. - М., 2001.
2. Асеев В.Г. Возрастная психология. - Иркутск, 1989.
3. Бех. І. Д. Виховання особистості. – К.: Либідь, - 2006. – 272 с.
4. Видра О.Г. Вікова та педагогічна психологія.-К.:Центр учбової літератури, 2011.-112с.
5. Вікова психологія І За ред. Г.С. Костюка. - К, 1986.
6. Вікова та педагогічна психологія І За ред. О.В. Скрипченка, Л.В. Долинської, З.В. Огороднійчук та ін. - К, 2001.
7. Власова О.І. Педагогічна психологія. - К, 2001.
8. Возрастная и педагогическая психология I Отв. ред. Б.С. Волков. - М., 1875.
9. Возрастная и педагогическая психология I Под ред. А.В. Петровского. - М., 1979.
10. Возрастная и педагогическая психология I Под ред. М.В. Гамезо. - М., 1984.
11. Возрастная и педагогическая психология I Под ред. М.В. Гамезо, Е.А. Петрова, Л.М. Орлова. - М., 2003.
12. Возрастная психология: Детство, отрочество, юность. Хрестоматия I Сост. и науч. ред. В.С. Мухина, А.А. Хвостов. - М., 1999.
13. Возрастная психология I Сост. Ю.В. Кулагина. - Комсомольск-на-Амуре, 2000.
14. Выготский Л.С. Вопросы детской психологии I I Собр. соч.: В 6 т. - М., 1984. - Т. 4.
15. Выготский Л.С. Кризис первого года жизни. Кризис трех лет.
16. Кризис семи лет II Собр. соч.: В 6 т. - М., 1984. - Т. 4.
17. Выготский Л.С. Педология подростка II Собр. соч.: В 6 т. М., 1984. - Т. 4.
18. Выготский Л.С. Проблема возраста II Собр. соч.: В 6 т. - М., 1984. - Т. 4.
19. Гуцало Є.А. Вікова психологія. - Кіровоград, 2004.
20. Дарвиш О.Б. Возрастная психология. - М., 2003.
21. Заброцький М.М. Вікова психологія. - К, 1998.
22. Заброцький М. М. Педагогічна психологія. – К.: МАУП, 2000. - 100с.
23. Зимняя Н.А. Педагогическая психология. - Ростов н/Д, 1997.
24. Курс общей, возрастной и педагогической психологии / Под ред. М.В. Гамезо. - М., 1982.
25. Лисянська Т.М. Педагогічна психологія. - К., 2002.
26. Лисянська Т.М. Педагогічна психологія : практикум. – К.: Каравелла, 2009. – 224с.
27. Максименко С.Д. Основы генетической психологии. - К., 1998.
28. Мухина В.С. Возрастная психология: феноменология развития, детство, отрочество. - М., 2000.
29. Мухина В.С. Детская психология. - М., 1985.
30. Немов Р.С. Психология: В 3 кн. - М., 1995. - Кн. 2.
31. Обухова Л.Ф. Возрастная психология. - М., 1996.
32. Педагогічна психологія / За ред. Л.М. Проколієнко, Д.Ф. Ніколенка. - К., 1991.
33. Педагогическая психология / Под ред. Н.В. Ключевой. - М., 2003.
34. Подоляк Л., Главник О. Основы педагогической психологии, - К.: Главник 2006. – 112 с. (серія «психологічний інструментарій»).
35. Поліщук В. М. Вікова та педагогічна психологія. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2005. – 220 с.
36. Потапчук Л.В. Педагогічна психологія. - Луцьк, 2004.
37. Рыбалко Е.Ф. Возрастная и дифференциальная психология. - Л., 1990.
38. Столяренко Л.Д. Педагогическая психология. - Ростов н/Д, 2003.
39. Савчин М.В., Василенко Л.П. Вікова психологія. - К, 2005.
40. Савчин М.В. Педагогічна психологія. – Київ. – Академвидав, 2007 – 424 с.
41. Сергєєнкова О. П., Столярчук О. А., Коханова О. П., Пасєка О. В.
42. Педагогічна психологія. Навч. посіб. – К.: Центр учбової літератури,
43. 2012. – 168 с.
44. Степанов О.М. Педагогічна психологія: Навч. посібн.– К.:Академвидав, 2011 –